LELKIPÁSZTOR

EVANGÉLIKUS LELKÉSZI SZAKFOLYÓIRAT

64. évf. II. sz. 1989. február

LELKIPÁSZTOR

EVANGÉLIKUS LELKÉSZI SZAKFOLYÓIRAT

Felelős szerkesztő és kiadó:
Dr. Nagy István
A szerkesztés munkájában a szerkesztőbizottság vesz részt.
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
1088 Budapest VIII. Puskin u. 12.
382-360
Eng. sz.:**EL/11/1976**
Készült az Evangélikus Teológiai Akadémia ofszet gépén.
Eng. sz.: 4335 Felelős:
Dr. Nagy István
ISSN 0133-2821

CÍMLAPUNKON

Nicolas Froment
Lázár feltámasztása
1461. Firenze, Uffizi
Fa, 175x134

KÖVETKEZŐ SZÁMUNK TARTALMÁBÓL

Ébresztő, figyelmeztető igehirdetés ● Pszichofóbia vagy nyíltság ● Hozzászólások Balica Iván vitaindító cikkéhez ● Igehirdetés Karl Barthtól ● Az Evangélikus Világszövetség Latin-Amerikai munkája ●

Tartalomjegyzék

1989. FEBRUÁR HÓ

EGYHÁZUNK ÚTJÁN
Ökumenikus istentisztelet · Bécs
(dr. Harmati Béla) **85**
Javaslatok az új alkotmány vallásügyi rendelkezéseinek kialkítására **88**

TANULMÁNYOK
Az egyház és az emberi jogok
(dr. Nagy Gyula) **92**
A zombai tragédia nyomában
(Hegedüs László) 96

KÖNYVSZEMLE
A középpont felől *(dr. Hafenscher Károly)*... **99**

IGEHIRDETŐ MŰHELYE
Húsvét u. 3. vasárnap
(ifj. Hafenscher Károly) **103**
Húsvét utáni 4. vasárnap *(Bánfi Béla)*..... **105**
Húsvét utáni 5. vasárnap *(Vető István)*..... **107**
Mennybemenetel ünnepe
(Csizmazia Sándor)..... **109.**
Pünkösd ünnepe *(Weltler Sándor)* **111**
Húsvét utáni 6. vasárnap
(Brebovszky János) **114**
Gondolatok az igehirdetéshez
(Győr Sándor · Zügn Tamás).....**117**

A SZERKESZTŐ ÜZENI.. A SZERKESZTŐ ÜZENI..

Miért jelenik meg késve a Lelkipásztor? · kérdezik Olvasóink. Amikor most elnézésüket és megértésüket kérem, azt is elmondom, miért is késik, amikor késik a Lelkipásztor. Késik, mert "klinikai halálból" kelt újra életre. 1983-ban a Sajtótanács megállapította, hogy jelenlegi anyagi helyzetben a **250-280 000Ft** ráfizetéssel megjelenő Lelkipásztort egyházunk nem tudja fenntartani. Egy év "kegyelmi időt" kértem.

A Német Szövetségi Köztársaságban levő tartományi egyházak segítségét kértem, hogy ofszetgépet, s a hozzá tartozó előkészítő gépeket vásárolhassunk, amelyekkel a Lelkipásztort, kisebb könyveket, jegyzeteket stb. előállíthatunk.

A több millió forint értékű gépeket megkaptuk. A teológiai akadémián az igazgatói és tanári szobákban helyeztük el őket. Máshol nem volt hely.

(folytatás a 91. oldalon)

Ökumenikus istentisztelet

Bécs, 1989. január 22. Igét hirdetett dr. Harmati Béla püspök Római levél 12, 1-2 alapján

Testvéreim!

Milyen különös, rendkívüli gyülekezet vagyunk! Nézzünk csak egy kicsit körül, nézzünk csak egymásra! A keresztyén egység, az ökumené jegyében ma más és más liturgikus kerethez szokott római katolikus, református és evangélikus keresztyének alkotunk itt egy közösséget. Nyelvi és kulturális különbségeket ölel egybe ez az istentisztelet, hiszen németül és magyarul énekelünk, imádkozunk és szól a prédikáció. ;geográfiai és politikai távolságokból, határokon túlról is vagyunk itt, magunk mögött hagyva az elmúlt évtizedek előítéleteit, a beidegződött kelet-nyugati szembenállás érzéseit.

Régi közös tradicióhoz, az évszázados egyházi különállás és konfesszionális különbségek előtti Apostoli Hitvallás ősi kifejezéséhez kell visszanyúlnom, amikor e rendkívüli gyülekezet lényegét szeretném kifejezni. Az Apostoli Hitvallás latin szavai szerint azt vallom, hogy ma közöttünk megvalósul valami a "communio sanctorum"-ból, a szentek közösségéből. "Közösségépítés a Krisztusban" az idei imahét címe.

A communio sanctorum, a szentek közössége kettős értelmű. Egyrészt jelenti azt a közösséget, amelyik az Isten igéje és a szentségek jézusi szent ajándékai által jön létre. Másrészt az egyházra, mint Isten által magáéinak elhívott, Jézus Krisztusban Isten gyermekeinek és szentjeinek szentelt, most élő és már Istenhez tért hívei közösségére vonatkozik.

1.) Figyeljünk most először erre a kifejezésre, communio sanctorum - a szentek közössége, mint ténymegállapításra, kijelentésre és ajándékra. Hiszen ez az alkalom hálaadás Isten egymáshoz vezető kegyelméért, a mai különleges ökumenikus együttlétért, a közös énekért, imádságért, az együttes igehallgatásért.

Évszázadok felekezeti ellentétei, vallásháborúi, egymással szemben érzett és kimutatott fenntartások után, a hatvanas években a II. Vatikáni Zsinat hozta meg római katolikusok és protestánsok között a közeledést. Éljük meg most tudatosan ezt az együttes istentiszteletet, hiszen évtizedekkel vagy csak néhány évvel ezelőtt is ilyenre még nem gondolhattunk volna. Egy héttel ezelőtt Budapesten, a Szent István bazilikában Paskai bíboros-érsek meghívására voltunk együtt vagy hatezer hívővel az imahét megnyitásán.

Bizonyára vannak közöttünk olyan családok, ahol a férj és a feleség más-más egyházhoz tartoznak. Milyen nagyszerű dolog, hogy itt most együtt lehetnek ebben a közösségben.

Az is igaz, hogy van még fenntartás, idegenkedés egy ilyen közösség láttán. A budapesti említett megnyitó kapcsán akadtak, akik így kérdeztek, mi lesz velünk, ha még a Szent István bazilikát is megnyitjuk nekik? Mint ahogyan mások úgy fogalmaztak, mi lesz velünk, ha még oda is elmegyünk?

Halljuk meg az apostol Krisztusban közösséget építeni akaró hasonlatát az emberi test példájáról: ". . .ahogyan egy testnek sok tagja van, de nem minden tagnak ugyanaz a feladata, úgy sokan egy test vagyunk a Krisztusban, egyenként pedig egymásnak tagjai". Fölismerhetjük azért egymásban a közös Úrnak, Jézus Krisztusnak szolgáló testvért. Kísérjen el a mai ökonomenikus közösség élménye a hétköznapokba és munkálja közöttünk az annyira szükséges egymás iránti megbecsülést és szeretet.

Hadd húzzam alá azután mai istentiszteletünk jelentőségét még azzal, hogy emlékeztetek arra, ez az istentisztelet nemcsak felkezetközi, interkonfesszionális, hanem internacionális, nemzetközi is. Az Ausztriai Evangélikus Egyház magyar nyelvű szolgálata vendégei vagyunk és ez két szomszédos nép és ország évszázados kötődését jelenti. Ma a korábbi háborús, majd hidegháborús évtizedek után nyitottak a határok, erősödnek a hivatalos és személyes kapcsolatok, tízezrével jönnek és mennek a látogatók, sőt merész terveket sző Bécs és Budapest egy közös világkiállítás megrendezésére is.

Egy afrikai mondás szerint *"szíved földjét nem tudod magad megművelni, az utat önmagadhoz magad nem tudod megtalálni, a szót, ami segít, nem tudod te magad önmagadnak elmondani"*. ("Das Land in deinem Herzen kannst du nicht selbst bestellen, den Weg zu dir selbst kannst du nicht selber finden, das Wort, das dir hilft, kannst du dir nicht selber sagen").

Azt gondolom így van ez a különböző egyházak és népek között is. Szükségünk van egymásra! Így igaz ez római katolikusok és prtestánsok között például a bibliafordításban vagy katekézisben, az egyházi tanításban, de így igaz ez Ausztria és Magyarország között a mezőgazdaság, a környezetvédelem, a kereskedelem és ipar területén. Így igaz ez, mert szükségünk van egymásra a Duna-medencében a közös múlt jó és rossz örökségét boncolgatni. Önmagunkat, saját lényünket, identitásunkat, az utat önmagunkhoz nem találjuk meg egyedül. A segítő Igét nem tudjuk magunknak kimondani. Szükségünk van egymásra! Egymás számára ajándék, segítség, áldás lehetünk. Az élet úgy ér valamit, ha együtt és egymásért élünk!

2.) Communio sanctorum, - a szentek közössége - másodszor úgy figyeljünk erre, mint kötelezésre és feladatra. "Okos istentisztelet" - mondja az apostol.

Általános törekvés az egyházakban az istentisztelet megújítása. Liturgikus reformok, kísérletezések, közvéleménykutatás foglalkozik ezzel a teológia mellett, hogyan alakítsuk tartalmában és formájában azt az időt, amit a gyülekezet a templomban tölt.

A sokféle vélemény és törekvés alapkövetelményének látszik az a felismerés, hogy az az igazi istentisztelet, amelyiknek köze és hatása van az életre. Az eredeti görög szó szerint itt metamorfózisról (die Metamorphose), átváltozásról, átalakulásról van szó: "Ne igazodjatok e világhoz, hanem változzatok meg értelmetek megújulásával, hogy megítélhessétek, mi az Isten akarata, mi az, ami jó, ami neki tetsző és tökéletes."

A filozófus Descartes régi mondása szerint: *"Cogito, ergo sum!" - "Gondolkodom, tehát vagyok!" (Ich denke, deshalb bin ich!")* Helyette ma inkább ezt vallhatjuk: "coexisto et praeexisto, ergo sum" - "Együttélek másokkal és másokért élek, tehát vagyok!" Ezt példázza Jézus emberré létele, az inkarnáció, a testbeöltözés, az emberrel vállalt koegzisztencia és az értünk vállalt áldozata, proegzisztencia.

Ez a koegzisztencia és proegzisztencia azt jelenti, hogy a keresztyéneknek föl kell vállalniuk a szegények, az idősek, a rászorultak ügyét. A következő, föl nem olvasott versekben az apostol egész sor gyakorlati tanácsot ad erre: "a testvérszeretetben legyetek egymás iránt figyelmesek, a tiszeletadásban egymást megelőzők... a szentekkel vállaljatok közösséget szükségeikben, gyakorljátok a vendégszeretetet..." A gyakorlati példákhoz hadd tegyek egyet hozzá, éppen itt Bécsben: a menekültek ügyét. Nem véletlen, hogy II. János Pál pápa újévi üzenetében olyan nagyon kiállt a kisebbségek jogai mellett. Ebben a városban harmincöt ország képviselői éppen az elmúlt héten írták alá azt a megegyezést, amelyik erre is vonatkozik.

Magyarországi egyházi vezetők felhívást intéztek az imahét előtt Európa és a világ egyházaihoz, hogy a mai napon, a záróistentiszteleten imádkozzunk együtt a romániai menekül-

tekért, a szétszakított családokért, a hátrányos helyzetű nemzeti kisebbségekért. Erdélyből és Romániából egyre növekszik nálunk Magyarországon a menekültek száma, ezzel együtt nő a gond. Egyházaink kiveszik részüket a menekültek megsegítésében.

Sajnálattal tapasztaljuk azt is, hogy nő az idegenkedés, a kenyér- és lakás-féltés, az intolerancia, a gyűlölet is a menekültekkel szemben. Vajon át tudja-e ölelni a communio sanctorum, a szentek közössége a különböző nyelvű, nemzetiségű, felekezetű emberek közösségét?

Egy kínai keresztyén mondása szerint, aki nem tudja elviselni a Főpásztor másfajta juhainak birkaszagát, az maga magát rekeszti ki Jézus Krisztus nyájából. Koegzisztencia és proegzisztencia római katolikusok és prtestánsok, osztrákok és magyarok, románok és más nemzetiségűek között - erre van szükség.

Milyen különös, rendkívüli gyülekezet vagyunk! Nézzünk csak egy kicsit körül, nézzünk csak egymásra! A szentek közösségét építette közöttünk az egyház Ura. Adjunk hálát ezért a most megtapasztalt közösségért és könyörögjünk, hogy a communio sanctorum megvalósulásában reánk bízott feladatokat elvégezhessük. Ámen.

Harmati Béla

dr. Harmati Béla püspököt köszönti Szépfalusi István lelkész

Eminenciás Uram! Főtisztelendő Püspök és Országos Szuperintendens Úr!

Mély megtiszteltetés számunkra, hogy a bécsi magyarok idei, a keresztények egységéért tartott világimanap alkalmából rendezett ökumenikus istentiszteletünkön a vendéglátók nevében - ágostai, a johannita és a lazarita lovagrend, valamint ausztriai egyházi és világi, magyar és nemzetközi szervek, köztük az Egyesült Nemzetek menekültügyi főmegbízottjának magas képviselői társaságában - ebben az ünnepi gyülekezetben egyházaink vezetőit köszönthetjük. Mi bécsi magyarok nem először találkozunk ebben a közösségben. Napra is pontosan 20 esztendővel ezelőtt e templom melletti kis kápolnában tartotta meg a három magyar történelmi egyház bécsi gyülekezete első ökumenikus áhitatát. Azóta sem szűntünk meg keresni egymást: teológiai megfontoltsággal, világevangelizációs szándékkal; sohasem vallási közömbösséggel.

Úgy vélem, hogy sajátos magyar identitásunk őrzésével, annak ápolásával, sőt kultúrjavainknak egyházaink keretein túli továbbadásával szolgálatot tettünk Bécs városának, az Osztrák Köztársaságnak. Tettük ezt függetlenül attól, hogy jelenlétünket egyesek szükségtelennek, ideiglenesnek, sőt - azt megfogalmazva, avagy megfogalmazatlanul - nemkívánatosnak tartják. Létünk azonban nem elismertetésünk függvénye, noha megvallom, Európa jövőjének építésében, határai fokozódó megnyílásakor, térségünk családi- és kulturális egyesítésében, az ilyetén kérdések megoldásában több rugalmasságot és megértést várnánk az illetékesektől.

Szomorúan kellett ugyanis tapasztalnom, hogy az elmúlt év második felében - az évtizedes osztrák menekültpolitikától eltérően és a jószomszédi kapcsolatok építésével ellentétben - a menekültszálláshelyeken és a főbb turistatúvonalak mentén nőtt a magyar és általában az idegenellenesség, s vele kapcsolatban túlzottan óvatosnak tartom politikusaink fontolgató lépéseit. Szívesen látnám, ha ausztriai egyházaink és a köz szolgálatában állók, legalább olyan mértékben fordulnának a kisebbségekhez és a menekültekhez, ahogyan azt ma Magyarországon egyre többen teszik, s ahogyan azt országunk az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet bécsi záróokmányának aláírásával másoktól joggal elvárja.

Meglehet, csalódottnak tűnnek szavaim. Nem azok! De tudatában vagyok annak, hogy a mai Ausztriában ez képezi ennek a mai istentiszteletnek a kortörténeti hátterét.

Eminenciás Uram! Jelenlétük ezen az ünnepi istentiszteletünkön reménységünk komoly forrása. Úgy vélem ugyanis, hogy a mai Ausztriában éppen az egyházak lehetnének elsődlegesen a kisebbségi nyelvek és kulturák legfőbb támogatói, a menekültek megértői. Hiszen a másság · még ha emberi értékeket kizárólag gazdasági szempontokból is értékelnénk · teher helyett érték, ráfizetés helyett befektetés, egyszínűség helyett sokszínűség, beszűkülés helyett távlatot nyújtó, kibontakozást szorgalmazó biztatás. Ezért legyen ezen a helyen is különös formában hálás köszönet II. János Pál pápa "Közel vagyok a szenvedő kisebbséghez" című útmutató újévi béke üzenetéért, amely meggyőződsem szerint példamutató protestáns keresztények számára · Ausztriában is.

Ebben az értelemben biztatás számunkra jelenlétük. Köszönjük, hogy elfogadták meghívásunkat.

Javaslatok az új Alkotmány vallásügyi rendelkezéseinek kialakítására A magyarországi Evangélikus Egyház Országos Egyházi Elnökségének, Budapest

Tisztelt Országos Egyházi Elnökség!

A politikai intézményrendszer megújítása kapcsán egyházunknak jó lehetősége nyílt arra, hogy hangját hallassa, sőt Miklós Imre államtitkár 1988 aug. 7.-i televíziós nyilatkozatában azt is elmondta, hogy állami részről kifejezetten igénylik, hogy az egyházak álláspontjukat feltárják.

Úgy gondoljuk, hogy ezek után egyházunknak kifejezett kötelessége, hogy a maximális őszinteséggel feltárja mindazokat a szempontokat, amelyek érvényesítését az egyház jogi helyzetének a tisztázásánál szükségesnek talál. Az egyház hivatalos véleményének a kialakításához szeretnénk javaslatainkkal segítséget nyújtani.

1. Javaslataink az új Alkotmány vallásügyi rendelkezéseinek kialakításával kapcsolatban.

Az 1949:XX.tc. 54 paragrafusa, a Magyar Népköztársaság Alkotmánya, megállapítja, hogy a lelkiismereti szabadság biztosítása érdekében a Magyar Népköztársaság az egyházat különválasztja az államtól.

Az új alkotmánynak ennél mindenképpen többet kell tartalmaznia. Mindenekelőtt az emberi alapjogok felsorolása kapcsán a *teljes vallásszabadság* elvét és *ennek garanciáit*, valamint az egyházak autonómiájának a biztosítását és nem utolsó sorban annak rögzítését kellene tartalmaznia, mely szerint az *egyházak közjogi testületek.*

A magyarhoni evangélikus egyház az 1790:26 tc., illetve az 1895:43 tc. értelmében *közjogi testület volt.* Ez azt jelenti, hogy az egyház a maga egészében és az egyháznak minden önkormányzati testülete közjogi jellegű, tehát nem esik az egyesületekre és testületekre fennálló szabályok hatálya alá. A közjogi testület fogalmában az is benne van, hogy a testület jogképességét, jogi személyiségét, jogalanyiságát az egyházak belső szabályai szerint kell megítélni.

A közjogi testületi jelleg biztosításának az indoka az volt, hogy az államhatalom az evangélikus egyház létét és boldogulását nem nézte közönyösen, hanem saját feladatkörében végzett erkölcsi nevelő, iskolai és diakóniai munkáját fokozott mértékben támogatta, másrészt pedig feladatot adott az ún. közös ügyek végzésében. Teljesen anakronisztikusan hatna, ha egyházunk jogilag nézve pl. egy naturista egyesülettel lenne azonos szinten. Az állami részről hosszú ideje az egyház pozitív munkáját értékelő nyilatkozatok után joggal remélhetjük, hogy megérett a helyzet az egyház közjogi testületi jellegének az elismerésére.

Véleményünk szerint az állam és az egyház szétválasztásának az elve nem mond ellent a fentieknek, hiszen a közjogi testületi jelleg biztosítása inkább csak deklaratív jellegű lenne.

A készülő Alkotmány egyéb rendelkezései is természetszerűleg összefüggenek - ha nem is közvetlenül - a vallásszabadság kérdésével és így ezek egyházunkra nézve sem lehetnek közömbösek. Így mindenekelőtt a *jogállamiság* elve és ennek kapcsán az *alkotmánybíróság* és *közigazgatási* bíróság felállítása. Mindez garanciát jelentene az emberi jogoknak a gyakorlatban való érvényesülésére.

Végül egyházunk közjogi testületi jellegének az elismerése az egyházi alkalmazottak jogi státusát is egyszersmindenkorra rendezné.

II. Javaslataink a vallásszabadságról készülő új törvénnyel kapcsolatban.

A vallásszabadságról az 1895:43 tc. van jelenleg is hatályban, megállapítva, hogy "mindenki szabadon vallhat és követhet bármely hitet és vallást és azt az ország törvényeinek, valamint a közerkölcsiség kívánalmainak korlátai között külsőképen kifejezheti és gyakorolhatja. Senkit sem szabad törvényekbe vagy közerkölcsiségbe nem ütköző vallási szertartás gyakorlásában akadályozni, vagy hitével nem egyező vallási cselekmény teljesítésére kényszeríteni. "A vallásszabadság tartalmi részét számos törvény, illetve az állam és az evangélikus egyház között 1948. december 14.-én aláírt egyezmény 3-4. paragrafus töltötte ki.

Bizonyára ismeretes a T. Elnökség előtt,hogy dr. Szendi József veszprémi püspök a miniszterelnökhöz irt s 1988. márc. 14-én kelt levelében, Cserháti József pécsi püspök pedig az Új Emberben irt cikkében több szabadságot, önkormányzatot, több felelősséget és demokráciát követelt egyháza számára. Ilyen értelemben hallatta szavát Gyulay Endre csanádi püspök is.

Az általuk hangoztatott kívánságok - mutatis mutandis - egyházunkra nézve is érvényesek.

Anélkül, hogy túlságosan részletekbe merülnénk, szeretnénk felsorolni az egyházakat megillető azokat a jogosítványokat, amelyeket véleményünk szerint a megalkotásra kerülő vallásszabadságról szóló törvénybe fel kellene venni. Tisztában vagyunk azzal, hogy ezek egyike-másika vitatható, de Csoóri Sándorral valljuk:" A félig kimondott igazságok a középszer igazságai. Valójában hazugságnak is tekinthetők."

1. Az egyházakat megillető alapvető jogok között az egyházi önkormányzat, az egyházi autonómia a legfontosabb, hiszen ez egyházunknak évszázados joga és fennmaradásának legfőbb biztosítéka, anélkül azonban, hogy ezt öncélnak tekintenénk.

E tekintetben súlyos tehertételt jelent az egyházra nézve a jelenleg is érvényben levő 1957. évi 22. tvr., amely a főbb egyházi tisztségek betöltéséhez az államhatalom előzetes hozzájárulását kívánja meg. Minthogy mindezideig nem került sor annak szabályozására, hogy az állami előzetes hozzájárulás csak az egyházi jelölés után történhet, ez esetenként az egyház jogaiba való olyan mértékű belenyúlást jelentett, amely esetenként atheista személynek magas egyházi tisztségbe való juttatásához vezetett.

1951-ig az egyházat csak az a kötelezettség terhelte, hogy a megválasztott egyházi magas állású személyeket a kormánynak csupán tudomásulvétel végett kellett bejelenteni. Éles ellentmondásnak tűnik az, hogy az állam és egyház szétválasztása elvének deklarálásakor az állami felügyelet erősítésére kerüljön sor.

2. Az egyház *teljes vagyonjogi autonómiájának* a biztosítása. Az egyházi vagyonszerzési képesség korlátainak a megszüntetése. Egyházi célokra való gyűjtés lehetősége. Egyházi alapítványok kezelésének lehetősége. Egyházi célkitűzéseket szolgáló vállalkozások lehetősége. (pl. nyomda, könyvkiadás, könyvterjesztő, iratterjesztés).

3. *Istentisztelet* tartásának a joga templomban, más középületben, családi otthonban, szabad téren, gyülekezeti és országos konferenciák, evangelizációs összejövetelek tartásának a joga, egyházi misszió.

4. *Vallástanítás*; konfirmációi oktatás, keresztyén szellemben való nevelés szabadsága minden joghatár nélkül (pl. egyetemi felvételnél).

5. *Lelkigondozás* szabadságának biztosítása kórházakban, börtönökben, állami gondozottak között, testi fogyatékosok intézetében, honvédségnél, külföldi magyarok körében. Fokozottabb részvétel a családvédelemben (széteső családok, öngyilkosok, kábítószeresek, alkoholisták, menekültek, szegények gondozása stb.)

6. *Egyházi iskolák*, óvodák, gyermekmenhelyek fenntartásának a joga.

7. *Egyházi temetők* fenntartásának a joga.

8. Lelkészek *alternatív katonai szolgálatának* a biztosítása.

9. *Tömegkommunikáció*. Sajtó, rádió, televízió nyilvánosságának fokozottabb biztosítása az egyházak részére.

10. *Diakonissza intézmény* visszaállításának a joga. Szeretetintézmények állításának és fenntartásának a joga.

11. *Egyesületek* alapításának a joga (Luther Társaság, stb.)

12. Egyházi hatóságok határozatainak végrehajtásához *állami segédkezés* nyújtása.

Az állami hatóságok segédkezése vonatkozik az egyházi bíróságok jogerős ítéleteivel kiszabott marasztalási összegek és pénzbüntetések behajtására, az egyházi tisztviselők hivatalba helyezésére, felfüggesztésére, hivatalvesztésére, vagy állásába visszahelyezésére, az egyházi bíróságok által megidézett és meg nem jelent tanú vagy szakértő kihallgatására, végül az egyházi hatóságok határozatainak végrehajtásához való segítségnyújtásra és az egyházi hatóságok tagjainak eljárásában karhatalommal való megvédésére.

13. *Államsegély* biztosítása a lelkészek és egyházi iskolák tanárai részére figyelemmel arra, hogy az egyház saját erejéből intézményeit fenntartani nem tudja. (V.ö. Somogyi József re. zsinati elnök rádiós nyilatkozatával, aki a református iskolák tanárai teljes fizetésének az állam részéről való átvállalását javasolta).

14. Az egyetemek jogi karain 1950-ben megszüntetett *egyházjogi tanszékek* visszaállításának biztosítása, melyek közül az egyik a protestáns egyházak jogrendszerének a kutatásával foglalkozna. A zsinati tagok szakértelmének a biztosítása szempontjából ez igen fontos.

15. Az egyezményben megjelölt, azonban eddig még meg nem valósult *állandó közös bizottság* felállítása az állam és az egyház közti vitás kérdések tisztázására.

Tisztában vagyunk azzal, hogy a fentiek az egyház anyagi helyzetének függvényében teljesedhetnének ki pozitív tartalommal. Éppen azért, hogy megszűnt intézményeink legalább részben megelevenedhessenek, jelentősen fokozni kellene a takarékoskodást és ennek hatályosabbá tétele érdekében az ellenőrzés szigorítására volna szükség.

A francia közmondás szerint: *gouverner c'est prévoir,* kormányozni annyit tesz, mint előrelátni. Fel kell készülnünk tehát mielőbb azokra a lehetőségekre, amelyeket a jövő rejteget számunkra. Ennek kapcsán gazdasági szakemberek bevonására is gondolnunk kell, mert nem mindegy, hogy az egyházi célokra nehezen összegyűjtött adományok értékállandóságát tudjuk-e biztosítani s azt nem tizedeli-e meg az infláció.

Szükség van arra, hogy a keresztyén egyházak között széleskörű együttműködést kialakítva, vállvetve küzdjünk a közjogi testületi jelleg visszaállításáért, valamint az egyházi önkormányzat biztosítása érdekében az 1957. évi 22. tvr. eltörléséért.

Kelt Budapesten, 1988. augusztus 23-án.

Hittestvéri köszöntéssel:

Dr. Boleratzky Lóránd s.k. · Botta István s.k. · Dóka Zoltán s.k. · Eszényi László s.k. · Ittzés Gábor s.k. · id. Kendeh György s.k. · Lupták György s.k. · id. Magassy Sándor s.k. · ifj. Magassy Sándor s.k. · Marschalkó Gyula s.k. · Rózse István s.k. · Zászkaliczky Pál s.k.

(A Lelkipásztorhoz leküldésre 1989. március 2-án érkezett.)

Bécsbe utaztam, hogy professzorként "nyomda-inasként" megtanuljam a gépek kezelését, hogy másokat is bevonhassak ebbe a munkába. Az első szám gépeinkkel úgy született meg, hogy professzorok és teológiai hallgatók, egész családom segített az előkészítésben, a lapok összerakásában, fűzésben. Délután indultam szabadságra. Déli 12 órakor elkészült az első Lelkipásztor a saját gépeinken.

Késik, mert "önkéntes munkások" segítségével születik meg hónapról-hónapra a Lelkipásztor. Teológusok az önkéntes segítők. Akik szabadságra hazamennek. Hétvégén szuplikálnak. Vagy betegség környékezi meg őket. Ilyenkor a beütemezett időre nem készült el a Lelkipásztor. A gépek javítását csak Bécsből Budapestre jövő szerelő végzi. S akkor romlik el a gép, amikor a legnagyobb szükség lenne rá... (Pl. a karácsony előtti hetekben, amikor Bécsből nem lehetett a szerelőt megkapni!)

Mégis hálás vagyok mindazoknak a volt vagy még most is teológus testvéreimnek: *Tamásy Tamásnak, Herdliczka Évának, Trási Edinának, Kardos Tamásnak, Béres Tamásnak, Deczmann Tibornak, Nagy Zoltánnak, Kondor Péternek,* akik *Franko Mátyás* vezetésével a nappalokból és éjszakákból időt lopva segítettek, hogy az elmúlt években a Lelkipásztor megjelenjen, a Kis Káté és a Hittankönyv eljusson gyermekeink kezébe.

Késik *mert a cikkek nagyon késve érkeznek.* Egyszer majd névtelenül csokorba szedve néhány kísérő levélből ízelítőt adok a küldött cikkek késésének indokaiból. Mert van ám, hogy a beküldési határidő után *két hónappal* érkezik meg a cikk, néhány kérő levél után. Az tud megjelenni, amit megírnak a Lelkipszátornak. Ezért itt is szeretettel kérem mindazokat, akik cikket írnak a Lelkipszátornak, hogy a beküldési határidőt szíveskedjenek megtartani.

Reméljük, hogy egyre kevesebb késés lesz ezután. A gépíráshoz új munkatársat kaptunk. (Állandóan keresni kellett, aki időre elkészíti a cikkek leírását, ami nálunk a cikkek "szedését" jelenti.) Február végén uj computer-gép és tartozékai érkeztek külföldi testvéreink adományából. Jelen számunk már ezeknek a gépeknek a használatával készült, s kerül olvasóink kezébe. Ha összehasonlítjuk az első számokkal, láthatjuk az óriási változást.

A közeljövőben még néhány gép érkezését várjuk!

Szolgálni akar a Lelkipásztor. Jézus hívó szavát továbbadni. A Szentlélek eszköze szeretne lenni, aki mindeneket megújító szolgálatát végzi a gyülekezeteinkben. Tudományos munkánkat szeretné segíteni. Informálni egyházunk életéről, munkájáról, örömeiről és gondjairól. Mindenkitől örömmel várunk cikkeket. Szakfolyóiratunk mindenki munkájára számít. Mindenki szeretetét és segítségét kéri.

A Szerkesztő

Az egyház és az emberi jogok

Az itt közölt előadás a Magyar Tudományos Akadémián hangzott el 1988 december 9-én, az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (1948) hazai társadalmi-közéleti ünnepségén, a világszerte megünnepelt negyvenéves jubileum alkalmából. Dr. Nagy Gyula püspököt az 1988 novemberében megalakult Emberi Jogok Bizottsága dr. Herczegh Géza akadémikussal, a nemzetközi jog professzorával választotta meg a Bizottság társelnökéül.

1. Történeti háttér

Az emberi jogok első nyilvános deklarálása a XVIII. század végén Észak-Amerikában történt (Bill of Rights Virginia 1776), a "keresztyén felvilágosodás" szellemi hátterén, tehát vallásos megalapozással. Európai kontinensünkön - ettől eltérően - "az ember és polgár jogait" legelőször a francia forradalom hirdette meg 1789-ben, nem-vallásos, filozófiai háttérrel. Az "emberi jogok" témája tehát ebben a megfogalmazásban viszonylag elég későn jelent meg az emberiség történelmében.

Az említett eltérő történelmi, szellemi háttér Észak-Amerikában megkönnyítette, Európában viszont hosszabb időre megnehezítette az emberi jogok teológiai megvitatását és egyházi kinyilatkoztatását.

Amikor erről a századunkban centrálissá vált, nagy témakörről szó esik, a történelmi egyházak első szava a bűnbánat: annak elismerése, hogy a lelkiismereti és vallásszabadság területén az elmúlt századok során sokszor és sokféleképpen vétkeztek. A vallási és világnézeti türelmetlenség, az egyházon belül a másfajta hitet vallók, az "eretnekek", az egyházon kívül pedig a másfajta vallások vagy világnézetek követői elleni kegyetlen, sokszor véres megtorlások, a vallásháborúk fanatizmusa és szenvedései, ma is terhelik az egyházak és a vallásos emberek lelkiismeretét.

Ez akkor is igaz, ha másfelől az is történelmi tény, hogy a vallás és az egyház történelme során alapvető emberi értékek és emberi jogok védelmezője, létrehozója volt (a szegények, a betegek, a foglyok védelme, iskolák, kórházak, szegények befogadó otthonainak intézményes meghonosítása kontinensünkön és más világrészeken, a hadifoglyok és sebesültek felkarolása, a Vörös Kereszt megalapítása a múlt században /Henri Dunant/, a rabszolga-felszabadítás elindítása, a szeretetintézmények elterjesztése, stb.).

Jézus egyháza csaknem kétezer éves történelme során egyházakra szakadt és ma is egyházakban él. Jézus evangéliumának lényege - az Isten-hit és az ember-szeretet - ugyan összeköti ezeket; ezért beszélhetünk a történelemben, az időben is egyházról. Az évszázadok folyamán kialakult hitbeli és etikai különbségek viszont a XX. század nagy ökumenikus egység-mozgalma ellenére is jelntkeznek. Ezért kell az "emberi jogok" témakörében is figyelemmel lennünk ezekre a közöttük meglévő különbségekre, jellegzetességekre. A következők során az egyház történelmi valóságának két fő ágára, a római katolikus és a reformációi keresztyénségre lehetünk csupán tekintettel. Elismerem, ez mondanivalóm korlátja és hiányossága, de időnk rövidsége ennél többet nem tesz lehetővé. Pedig milyen gazdag háttere és mondanivalója van az emberi jogok területén például a 150 milliós ortodox keresztyénségnek, az izraelita hitközösségnek, vagy az Európán kívüli világvallásoknak!

2. Az emberi jogok kérdése ma a római katolikus egyházban és a reformáció egyházaiban.

Említettük, hogy az emberi jogok deklarálásának a francia forradalommal való kapcsolata miatt ezek csak a XX. században kerültek igazán az egyházak érdeklődésének előterébe.

A *római katolikus* egyházban ez a témakör döntő módon a "szeretet pápájának" XXIII. János pápának, híres "Pacem is terris" (Békességet a földön) enciklikájában (1963) és a II. Vatikáni Zsinaton (Nyilatkozat a vallásszabadságról. 1965.) került a figyelem középpontjába. Ezekben a teológiai dokumentumokban az emberi jogok már a hívő ember számára a lehető legmagasabb szentesítést kapják: a teremtő szent Isten ajándékai és parancsolatai. Fontos, hogy az induviduális emberi jogok mellett a "Pacem in terris " erős hangsúlyt tesz az emberi közösségek, a család, a népek és az embervilág egészének jogaira. Mindkét dokumentum az államok centrális feladatává nyilvántja az emberi jogok érvényesítését és védelmét. Az 1974-ben tartott püspöki zsinat az emberi jogokat igy csoportositja: 1. jog az élethez, 2. jog a megélhetéshez, 3. a társadalmi - gazdasági jogok, 4. a politikai és kultúrális jogok, végül 5. a vallás- és lelkiismereti szabadság joga. Az öt átfogó emberi jog-csoport magában is mutatja, hogy az egyház egyformán érdekelt az emberi jogok egész, összefüggő teljességében; ugyanakkor azok alapjának, középpontjának az emberi személyiség Istentől adott életjogát és emberi méltóságát tekinti, melyet senki és semmi nem vehet el az embertől, amely minden embert különbség nélkül megillet.

A keresztyénség másik nagy történelmi ága, a középkori egyház reformációjából kialakult *protestáns* egyházak, ugyancsak a XX. században kezdtek el behatóbban foglalkozni az emberi jogok témakörével, ha ennek tartalma - az ember személyes és közösségi életének értékei és ezek védelme - más néven már kezdettől is állandó témája a teológiának és az egyház életének. A II. világháború után gyorsan odakerül ez a hatalmas témakör a protestáns teológia középpontjába, elsősorban a "jogállam" kérdéseivel és a szociáletika látószögéből.

Az Egyházak Világtanácsa (a nem - római katolikus egyházaknak a világ minden részében 304 egyházat magában foglaló világszervezete) 1948-ban alakult meg, és egyidejűleg proklamálja a "felelős társadalom" koncepcióját. Ennek fő alkotóelemei: a véleményszabadság, a másfajta meggyőződés iránti tolerancia, a gazdasági és politikai hatalom jogi kontrollja, az emberi szabadság és egyenlőség védelme.

Az ezt követő évek során az Egyházak Világtanácsában, az egyházak világszervezeteiben (Lutheránus, Református, Methodista, Baptista Világszövetség, stb.) és az egyes protestáns nemzeti egyházakban két nagy témakör került előtérbe, és van ma is előtérben: egyfelől a lelkiismereti és vallásszabadság,másfelől az emberi jogok összessége és összefüggése, egymással és Isten törvényével. Az utóbbi kérdéskörben ma ezekben az egyházakban a "klasszikus témák" ezek: az élethez való jog, a háború és a béke kérdése, az atomfegyverek problémája, - az igazságos és emberséges gazdasági és társadalmi rend kérdései világviszonylatban, beleértve különösen az emberfajok és népek egyenjogúságát és szabadsághoz való jogát, valamint a nők, a gyermekek és a fiatalok egyenlő jogait és ezek védelmét - végül - ez a legújabb témakör, az előzőkkel egy rangban - a teremtett világ épségének megőrzése, emberi környezetünk védelme (peace, justice and integrity of creation).

A reformáció egyházai álláspontjának legjobb összefoglalása az Egyházak Világtanácsa 1974-ben kidolgozott dokumentuma (Sankt-Pölten - Ausztria). Ez az alapvető emberi jogokat a következőkben jelöli meg: **1.** jog az élethez és az emberhez méltó élet-kvalitáshoz; **2.**

jog a kulturális identitáshoz, a népek önrendelkezési jogát és a kisebbségek jogait is beleértve; **3.** jog a közösség életében való egyenlő részvételhez; **4.** a vélemény szabadságának joga; **5.** az emberi személy méltóságának joga, a kínzás és a törvénytelen fogvatartás elítélésével, **6.** a vallás, hit vagy lelkiismereti meggyőződés joga. Az Egyházak Világtanácsa és az egyházi világszervezetek azóta ismételten megerősítették és tovább elemezték ezeket az alapvető emberi jogokat, összhangban az Egyesült Nemzetek három alapvető, erre vonatkozó Nyilatkozatával (1948 és 1966) . A legutóbb ezév augusztusában Hannoverben, az Egyházak Világtanácsa Központi Bizottsága ülésén, az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 40 éves jubileuma alkalmából ünnepi nyilatkozatban hívtuk fel a világ egyházait és a hívő embereket az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata megvalósítására teológiai munkájukkal, képzési és nevelési rendszereikben és egész gyakorlati munkájukkal.

3. Az emberi jogok és a lelkiismereti szabadság

Az eddigi, általános áttekintés után · amennyire ezt időnk megengedi · kicsit részletesebben kívánok szólni a személy és közösség jogainak az egyházakban vallott összefüggéseiről, és a hit, vallás és a lelkiismeret szabadsága néhány kérdéséről.

Az egyházak ma az emberi személy és közösségek alapvető jogainak kontextusában a következő kérdésekkel foglalkoznak a legtöbbet: (1) mik az "Isten képmására teremtett ember" alapvető jogai és kötelességei? (Szeretném megemlíteni, hogy az egyház etikája és szociáletikája mindig összefüggésben, szétszakíthatatlan komplementaritásban látja egymással jogainkat és kötelességeinket egymás és a közösségek iránt). (2) Hogyan viszonyulnak ezek a jogok és kötelességek Isten igéjéhez, elsősorban a Tízparancsolathoz és Jézus kettős "nagy parancsolatához" ("Szeresd az Urat, a te Istenedet, teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből. Ez az első és a nagy parancsolat. A második hasonlít ehhez: Szeresd felebarátodat mint magadat!") (3) Még közelebbről: az emberi jogok nagy összefüggéséből az egyházak ma három fő kérdéscsoporttal foglalkoznak a legtöbbet: (1) a teljes értelemben vett béke összetevőivel és a modern háború teljes tilalma, az atomfegyverek előállítása, birtoklása és használata legsúlyosabb bűnné nyilvánítása feladatával; (2) az igazságos világ· és társadalmi rend összetevőivel; végül (3) az ember felelős megőrzésére bízott természeti világhoz való jogunk, az ökológiai etika, nagy témájával. Itt a cél az, hogy a világ valamennyi egyháza és nagyobb távon valamennyi vallása jusson egységes állásfoglalásra, mégpedig minél előbb. Ezért a jövő májusban a svájci Bázelben találkoznak Európa és Észak·Amerika minden egyházának delegátusai, 1990 elején pedig Szöulban a világ valamennyi egyházának képviselői a béke, igazságosság és a teremtett világ épségének megőrzése hármas nagy programjával, hogy közös álláspontra jussanak és közös cselekvési katalógust dolgozzanak ki. A következő két évben ezek felé a modern "zsinatok" felé tekint az egyházak közössége az egész világon.

A másik nagy kérdés ma a világ egyházaiban · mint említettem · a lelkiismereti, a hit· és vallásszabadság témaköre. Ismert, hogy az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 18. cikkében klasszikus tömörséggel így fogalmazza meg ezt az alapvető emberi jogot: "Minden személynek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához; ez a jog magában foglalja a vallás vagy a meggyőződés megváltoztatásának szabadságát, valamint a vallásnak vagy a meggyőződésnek mind egyénileg, mind együttesen, mind a nyilvánosság előtt, mind a magánéletben, oktatás, gyakorlás és szertartások végzése útján való kifejezésre juttatását."

Ezt az alapvető emberi jogot fejti ki részletesebben az Egyesült Nemzetek 1981 november 25-én elfogadott Nyilatkozata "a türelmetlenség vagy diszkrimináció minden formájának kiküszöböléséről a vallás vagy a meggyőződés vonatkozásában" (Declaration on the Elimination of all Forms of Intolerance and of Discrimination Based on Religion or Belief"). Nyolc cikkelyében részletesen kodifikálja a vallás- és lelkiismereti szabadság egyéni és közösségi, megvallott és gyakorolt kinyilvánítását. Kimondja, hogy "a vallás vagy meggyőződés kinyilvánításának szabadságát csak a törvényben előírt határok, a közbiztonság és rend, az egészség és az erkölcs, valamint mások alapvető jogai és szabadságai korlátozhatják" (l. cikkely, 3. pontja).

4. Befejezés

Vessük fel befejezésül a kérdést: hogyan tekint az egyház, hogyan tekintenek a vallásos emberek az emberi méltóság és emberi jogok konkrét megvalósításának lehetőségeire mai világunkban?

Naiv és téves dolog lenne, ha egy pillanatra is behunynánk szemünket a XX. század világának realitásai előtt. A tudomány és technika fantasztikus fejlődésével, sajnos, nem járt együtt az emberméltóság és az emberi jogok ugyanilyen fejlődése, töretlen megvalósulása. Sőt, sok nagy gondolkodó meggyőződése szerint soha annyi és oly súlyos sérelmek nem érték az emberi jogokat és az emberi méltóságot személyes és közösségi vonatkozásban, mint a holocaust, egész népek és fajok fokozatos kiirtása, a legelemibb emberi jogok megtagadása, a rafinált kínzások szisztémái, százmilliók otthontalansága és éhezése, éhenhalása XX. századi világában. Ki ne ismerné Huxley és Orwell félelmes vízióit a "szép új világról"?

Ez könnyen oda vezethet, hogy ezen a téren rezignációba vagy teljes reménytelenségbe süllyedjen valaki, fél szívvel vagy maga sem bízva benne, vegye föl a küzdelmet a legnemesebbért: az ember igazi szabadságáért, az emberek közötti egyenlőségért, az igazság, a szeretet és a jó közös etikai értékeiért. Ma az egyik legnehezebb kérdése mindazoknak, akik ezen a területen kötelezettségeket vállalnak, éppen ez a széles körben elterjedt pesszimizmus és rezignáció a társadalomban és, valljuk meg, sokszor még bennünk is! Nem sziszifuszi munkae az, amire az emberi jogok védelmezői és segítői a mai világban vállalkoznak?

Meggyőződéssel vallom, hogy nem! Az igazán közös emberi bennünk az, hogy nem hajlunk meg a bűn, az erkölcsi rossz hatalma előtt, hanem a végsőkig küzdünk az igazért, az erkölcsi jóért és a művészi szép megvalósításáért emberi világunkban. Ebben Isten-hívő és a humánum végső értékét valló emberek, mélységesen egyek lehetünk, sőt úgy gondolom, egyek is vagyunk!

Ez a közös, végső meggyőződésünk az ember méltóságáért, az emberi jogokért folytatott legszebb emberi küzdelemnek a belső elkötelezése alatt - úgy érzem - az igazi reménység világunk jövője számára. Legyünk a "reménység fáklyavivői", hogy van értelme ennek a közös emberi fáradozásunknak, egymás kezét fogva, más-más vallásos vagy világnézeti meggyőződés alapján is, de együtt küzdve az igaz és teljes emberségért. Ha egy könnyet letöröltünk, egy kisgyermek arcán boldog mosolyt fakasztottunk, egy éhezőnek kenyeret adtunk, akkor Jézus ígérete szerint ott egy pillanatra megvalósult Isten Országa, a legnagyobb jó ezen a világon.

Dr. Nagy Gyula

A zombai tragédia nyomában

Ismert történelmi tény, hogy az 1740-es években Zombáról elmenekült családok építették föl az orosházi pusztán Orosházát. Mielőtt a különböző forrásokat összegyűjtve és egyeztetve megpróbálom kideríteni, mi hogyan is történt s hogy hány család vándorolt el ilyen távolra, lássuk Zomba korábbi századait:

"A római időben Zombának római kolóniának kellett lennie, a mellette fekvő Ódány helységgel együtt, saját szemeimmel láttam a mai temetőben előkerült hamvedret." írja Maronics Mihály plébános az 1770-es években.

I. István 1015-ben a pécsváradi bencés apátságnak 41 helységet adományozott, ezek közül a harmadiknak szerepel Zomba, a negyediknek Sagarth vagy Zakord, vagyis Szekszárd. (II. Géza király írja 1158-ban, hogy az oklevél eredeti példánya elégett, tehát az ő átirata egy másodpéldányról készülhetett · és ezt később ketten másolták le: Fejér György és előtte Hevenesi Gábor. Zombánál Hevenesi Bukavozua helyneve jobban megközelíti az eredeti helynevet, mint Fejér György Bukanzona-ja.) Zombáról ezt írják, lássuk magyar fordításban: A harmadik Zomba nevezetü, melyet napkeletről határol a Nagy Árok, Délről pedig Ravasz-luk, napnyugatról Bukaháza, északról a Nagyút.

A pápai tizedösszeírásban Ódány templomos helyként szerepel, Miklós nevű papja 1333-ban 20 báni dénár tizedet fizet, ez körülbelül 200 főnyi lakosságot jelent. · A török defterek szerint az 1580-as években Ódánynak 39, Szentgálnak 8, Zombának 11 adózója van. Igy az adóösszeírás elől elszököttekkel együtt Zombán 15-20 család élhetett. (Korabeli példák mutatják, a törökök a legszegényebbeket ki is hagyták az összeírásból.)

1603-ig megmaradt itt a magyar lakosság, de ekkor, hogy a tatárok Simontornya környékén telelnek, Tolna megye helységeinek nagyrésze elpusztul, köztük Zomba és környéke is, csak Mucsiban és Lengyelben marad néhány magyar család, ezután 1704-ig rácok lakják a vidéket. Az 1703-as megyei összeírásban Zomba nem szerepel, azonban Darvas József azt írja az "Egy parasztcsalád története" című könyvében, hogy anyai őse, Kabódi Mihály egésztelkes jobbágy 1699-ben már Zombán van, *"2 forintot fizetett robot megváltás címén, ezenkívül kilencedet is szolgáltatott."*

Érdemes megjegyezni, hogy Gyönkről is azt tudták 1728-ban, hogy lakói mind 1725-ben települtek, pedig az 1698 körül odatelepült "hét pár jobbágyok" közül ekkor is ott található négy család. A Pápa melletti Csótról szöktek és Bárány György evangélikus lelkész "Nagyvázsonyból alá menvén" ott talált reájuk. 1699 január 26-ika, a karlovicai béke napja előtt már ott vannak, mert Bárány György látogatása még a "Török háború" idején történt. · Lengyel és Kisvejke sem láthatók az 1696-os és 1703-as összeírásokban, pedig 1694-ben már jelentenek lengyeli lakosokat, 1718-ban pedig 3 lengyeli régi magyar lakos is jelentkezik tanúként, kik rác lakosokkal éltek együtt, kisvejkeiek is (Kis Végh György és Végh György), akik a török hódoltság idejére is emlékeznek még ötven-hatvan évesen.

Az 1728-as összeírásban azt írják, hogy 1725-ben települt újra Zomba, a kutatások szerint a Felső-Rábaközből és Győr megyéből települtek lakosai. Ekkor 28, 1741-ben pedig 69 a családok száma, közülük 15 német család, akik 1732-ben érkeztek Zombára.

A katolikus földesúr, Dőry Ádám vallási elfogultságból üldözni kezdte a zombai evangélikus magyarokat, eltiltotta a szentbeszédeket, melyeket eddig a "tudós és jámbor" Dénes

Sándor iskolamester tartott, majd Dőry elvette és a németeknek, a katolikus németeknek adta imaházukat. Robotot is többet követelt a magyaroktól, mint ami a szerződésben elő volt írva, aztán senkit sem engedett közülük bevétetni a községi előljáróságba, csak németeket.

Ezt már a magyarok alig tűrhették el, 1744 április 20-a körül az 54 magyar családfő közül 29 vándorútra indult, átment a Dunán, Tiszán · és Békéscsabán megállapodva, Harruckern János bárótól elkérték és kibérelték az orosházi pusztát, egyelőre 400 forintért · és felépítették Orosházát. Megrázóan vallja a régi írás: *"Keserű fájdalmai közt elhagyták házaikat, szántóföldjeiket, jogaikat · és bujdosva jobb hazát keresni indultak . . . nemcsak szántóföldeket, legelőket és lakhelyeket kaptak, hanem egyúttal szabad vallásgyakorlatot is. Öreg tanúk bizonyítása szerint Dénes Sándor, a településekkel eljött iskolatanító amott félbeszakadt hivatalát azonnal folytatta."* írja 1844-ben Balassa Pál orosházi evangélikus lelkész. (Nem fogadhatjuk el Veres Józsefnek azt a megjegyzését, hogy az elköltözött zombaiak Csabán teleltek és csak azután mentek az orosházi pusztára, mert Orosházán már 1744 szeptemberében elkezdte az evangélikus lelkész az anyakönyvezést. Az azonban más forrásban is jelentkezik, hogy még ez évben 70 párra szaporodott az Orosházára települtek száma.) · Darvas József szerint októberben a települők visszamentek Zombára a családjukért és visszaútjuk előtt való éjjel megtámadták az alszegi németeket. *"Az házaknak ajtóját kiemelgették, török, némelly egyéneket vérengzőleg megsértegetének."* · amint az egykorú írás mondja.

1746-tól 1752-ig még 9 magyar család költözött el Zombáról Orosházára, tehát bizonyíthatólag összesen 38 zombai család. Egy régi forrás szerint "főügyvivőik" voltak: Ravasz György, Rajki Pál, Szilasi István, Szalai János, Sitkei István, Kőcze István. A többiek: Fekete Mihály, Horváth János, Horváth György, Juhász György, Kabódi János és György (ők már Orosházán házasodtak), Kulcsár János, Lődy János, Szabó János és György, Szakál János, Tóth Bálint · és a Balogh, Baranyai, Balla, Boros, Buzás, Gulyás, Kocsondi, Körösi, Molnár, Páli, Süle, Szabó, Szalai, Tóth, Varga, Zalai családok.

Orosházán még megvan a harang, amit az odaköltözött zombaiak magukkal vittek. Hajdú Mihály debreceni történész kutatásai szerint az orosháziak 80 százaléka közvetlenül Tolna megyéből települt! Csatlakoztak a zombaiakhoz vagy mentek utánuk sárszentlőrinci és tamási evangélikusok (mindegyik helyről 6-8 család) s nem győznénk sorolni a Tolna megyei helységeket, ahonnan származhattak orosházi családok.

Andorka Sándor kétyi evangélikus lekész vallomása szerint az orosháziakban jobban él a kapcsolat ápolásának hagyománya és érzése, mint a zombaiakban, ők büszkék arra, hogy zombai származású elődeik építették föl Orosházát. Az 1930-as években egy orosházi ember, Fekete Sándor kerékpáron többször "idezarándokolt" Zombára.

Szigeti János 70 éves zombai lakos elbeszélése szerint 1927-ben megjelentek az orosháziak Zombán s elmondták, hogy itt akarnak valamit megtalálni. Kerítés-készítés alkalmával Szigetiék (a mostani gyógyszertár előtt) találtak egy falat, mely hajdani nagyobb épületre engedett következtetni. Mikor az orosháziak megjelentek, akkor döbbentek rá, hogy ezek a téglafalak a régi evangélikus templom alapjai. Az orosháziak a téglákat magukkal vitték. (Hiszen az itt maradt zombai elődök valószínűleg hamar áttértek a katolikus vallásra.)

Nemegyszer jött küldöttség Orosházáról s a zombaiak is többször jártak Orosházán. A tanácstitkár szerint 1969-1970-ben még erős volt a kapcsolat köztük, azóta megszakadt. Arról is beszéltek a zombaiak, hogy ma is ismerik és sütik mindkét helyen a kulcsos kalácsot, sütésének szokását még az ősök hozták magukkal északnyugat-dunántúli hazájukból.

A németek helyére 1945-ben 100-110 bukovinai székely család jött Békéscsabáról Zombára. Egy székely asszonyka elmondta, hogy már semmi különbségtétel nincs köztük és az eredeti zombaiak között, teljes az egyetértés.

Fiatalok is körülvettek a zombai eszpresszóban, az volt a panaszuk, hogy a Művelődési Otthont gyakran tatarozzák, ehelyett jobb volna, ha újat építenének. Elmondták, hogy népi tánccsoport alakult, régi Tolna megyei táncokat tanulnak s a zombai üvegtáncot. Foto-szakkör is van az Ifjúsági Házban.

2700 a lakosság száma. Termelőszövetkezetük jól gazdálkodik, búza és kukoricatermesztésben országos első helyezésük van.

Hegedüs László

FORRÁSOK:

A zombai plébánia története. · **Fejér György:** Codex diplomaticus Hungariae. I/1. 296-302. III./2. 118-129. · **Darvas József**: Egy parasztcsalád története. · Monumenta Vaticana historiam regni Hungariae. Series I. Tomus 1. Diocesi Quinqeecclesiensis. Tolnai főesperesség. · **Velics Antal-Kammerer Ernő**: Magyarországi török kincstári defterek. · Tolna megyei Levéltár. 1696-os összeírás, 1703-as összeírás. · **Kammerer hagyaték**. Adatfeltáró cédulák. Ugyanott. · Az 1718-as Amadé-Merczy per: Eszterházy Levéltár. Rep. 35. M. Numero 316 NB. · **Hegedüs László:** Tolna megye nyugati felének települései 1580-tól 1704-ig. Tanulmányok Tolna megye múltjából. 9. kötet. · A gyönki evangélikus magyarok 1698 körüli idekóltözésére: Magyar Protestáns Egyháztörténeti adattár. V. 91. 1906. · **Balassa Pál**: Orosháza legelső századának krónikája. 1744-1844. · Békési Élet. 1969. 2. **Dr. Hajdú Mihály**: Az orosháziak története 1744 előtt. · Békési Élet. 1970. 3. **Járai József**: Adatok Orosházán az 1744-1760 közötti össznépesség számának alakulásához. · Országos Levéltár. Tolna megye 1728-as összeírása. · **Nagy Gyula**: Lakodalmas kulcsos-kalács sütése Orosházán és környékén. Szántó Kovács Múzeum Évkönyve. 1959.

A középpont felöl

Margójegyzetek Veöreös Imre válogatott írásainak gyűjteményéhez

1988 karácsonyára más könyvek mellé értékes evangélikus kiadvány került: Veöreös Imre gyűjteményes kötete, az elmúlt negyed évszázadban megjelent vagy nyomtatásban így meg nem jelent írásainak gyűjteménye. Őszinte örömet jelentett sokunknak.

Több mint forgács, több, mint töredék. Ismerős valamennyiünk előtt Dietrich Bonhoeffer gondolata, nemzedékének keserü vallomása: "Életünk ma csak töredék marad, nem lehet egész", mint előző nemzedékeké. E gondolaton meditált Turmezei Erzsébet Forgács c. versében, elfogadva a teológus keserü életérzését, de hirdetve az Urat, aki a morzsát, dirib-darabot se hagyta veszni, földre ejteni, hiszen "Ő a forgáccsal is tud mit kezdeni." Ez a könyv egy izig-vérig mai ember írása, s mintha *cáfolata* lenne a bonhoefferi véleménynek, mert, íme, még ez is lehetséges: *valakinek sikerült egészet nyújtani.* Sokszínűt, sokrétűt, sokfélét, mégis egészet. Veöreös Imrének megadatott, hogy ezt tegye le asztalunkra. Igazán sokféle téma került elő e könyvben, de mind egy középpontból nézve. A témákat sohasem önmagukban vizsgálja a szerző, hanem a keresztyén hite az a koordináta rendszer, amibe minden belefér, sőt helyére kerül. Rendeződik. Nem jelenti ez azt, hogy a keresztyén hit egyszerüen csak rendező elvvé degradálódnék, de jelenti azt, hogy élő hitben a mai ember minden kérdését, gondolatát más fényben láthatjuk. A hit nem sötétség, hanem a világosság hordozója. Találó a borítólap, Borsos Miklós tusrajza, talán az említett gondolatot illusztrálja. Valóban Veöreös Imre az egész életet figyeli, hite fényszórójába állítja, és így akarva-akaratlanul kerek egészet nyújt. Írása több, mint forgács, több, mint töredék: egész.

Magasszintü írások gyüjteménye, igényes olvasóknak szóló tanulmányok. Valamennyi, függetlenül terjedelmüktől, a négyoldalas is, az ötvenoldalas is. Veöreös Imre dolgozatai nem szórakoztató olvasmányok, hanem tanulmányok, figyelmünket igényli mind, gondolkozásra késztet, válaszunkat provokálja. Megítélésem szerint egy olyan értelmiségi réteget szólít meg egyházunkban, amely nem volt elkényzetetve vagy túltáplálva az utóbbi évtizedekben és ezért más felekezetek publikációihoz fordult, s talán még olyanok is kézbeveszik, akik ma nem élnek az egyház megszokott keretein belül (istentiszteleti alkalmakra, biliaórákra csak ritkán járók), de szellemileg érdeklődést mutatnak a keresztyénség mondanivalója iránt. Úgy tapasztalom, hogy a Diakónia c. periodikánk olvasótáborának egy hányada is ebből a rétegből adódik. Sőt elképzelhetőnek tartom, hogy olyanok is olvassák, akik egyszerűen információt keresnek a keresztyénség véleményéről, álláspontjáról. Kétségtelenül van ma egy ilyen réteg társadalmunkban. Ezek számára is haszonnal forgatható könyv Veöreös Imre munkája.

Igényes olvasók igényes külsőben, szép kiállításban megjelent írást vehetnek kezükbe. Nyomdatechnikailag is példás, jól gondozott könyv **A Középpont felöl** c. kötet. A szerző nyelve választékos, szóhasználata mai, jól érthető a vallásos zsargont nem értők számára is.

Teológiai reflexiót végez Veöreös Imre a legtöbb esetben. Ez a teológiai funkció rendkivül szükséges. Ha már van teológiai alapállásunk, reflektálnunk lehet és kell minden jelenségre, szellemi és anyagi világunk legkülönbözőbb megnyilvánulására. Ezt a funkciót a szerző nem az egykori klasszikus apologia nyelvén és müfajában végzi: apológián a hitvédelmet és az offenzív jellegű, mindenáron vitatkozni akaró, vagy "kitanitani" szándékozó magatar-

tást értem. Veöreös Imre nyugodtan, természetesen beszél mindenről, ami szóba kerül, semmi nem idegen tőle, ami emberi, mert a keresztyén hitet ajándékozó Istentől sem idegen semmi, ami emberi. Ezt a reflektív szolgálatot úgy is érthetem, hogy az adott kihívásra válaszol. A könyv nem úgy formálódott, hogy valaki leült az íróasztalához s aztán írt, amiről éppen kedve tartotta. A témákat az élet hozta, az alkalom szülte. Ez a könyv arra bizonyíték, hogy keresztyénség valóban életképes a neves kulturfilozófus, Toynbee véleménye értelmében, aki a történelemről írja hires elméletét a "Challange-response" gondolatot. A kihívásra választ kell adni, s addig életképes egy mozgalom vagy intézmény, ameddig a történelmi kihívásokra megfelelő választ tud produkálni. Ez a könyv e jelben fogant. A gyűjtemény nagy része úgy született, hogy jött egy évforduló, egy jelentős személyiség jubileuma vagy egy kulturális esemény, ezt a szerző kihívásnak tekintette, s A Középpont felől megnézte és velünk is láttatja, hogy fest ez.

Ugyanakkor szerencsésnek tartom, hogy *túl a reflektáláson néhány írás egyházunk tanítását, a keresztyénség mondanivalóját megszólaltatja,* mert nemcsak kihívás van - ne abszolutizáljuk Toynbee elméletét - hanem *mandátum* is. A keresztyén mondanivalót akkor is mondani kell, amikor nem kérdezik, vagy nem érdeklődnek iránta. Ezt jelentheti ma az alkalmas és alkalmatlan idő az apostol szavaival. Ezt a szolgálatot nem a megszokott dogmatikus formában adja, hanem megpróbálja transzponálni, illetve mai nyelven és főleg a mai gondolkodásformában interpretálni mondanivalóját. Itt a teológus a tolmács szerepét veszi komolyan, ami sokszor eléggé elhanyagolt, de amire égetően szükség van. Ez egyfelől lutheri örökség: Luther maga is állandóan interpretált (ez nyelvileg és teológiailag egyránt érvényes), másfelől Frobenius óta a szellemtudományokban is elfogadott alapelv. Minden kultúrkört a maga bennső logikájával kell komolyan venni, és abban kell kifejezni egy másik kultúra mondanivalóját. A *reevangélizáció* korában itt Európában ma ugyanezt a magatartást kell felvenni, mint ma a harmadik világban a missziói munkában, amit a római katolikusok inkulturizációnak, a protestánsok indigenizációnak neveznek. Már Pál is tudott erről amikor arról szól, hogy görögnek göröggé, zsidónak zsidóvá lesz, hogy az evangéliumot hirdethesse. Ez a folyamat tökéletesen sohasem sikerül, de mindig megkísérlendő. Veöreös Imre is ezzel kísérletezik.

A szerző komolyan veszi az idő egész folyamát. Néha a múltat értékeli és értékeit menti a mába, máshol a jelen eseményére nyílik a szeme és láttatni akar, hogy ne fussunk el a mai jelenségek mellett és ajövő számára is dolgozik. Vannak írásai, amiket kortársai talán nem fogadtak szívesen, de fiatalok örömmel olvassák.

A szerző akaratlanul és akarva is magáról is vall, nemcsak az előszóban és utószóban, amit érdemes újra és újra elolvasni, mintegy használati utasításként, hanem minden írásában szubjektiv hang szólal meg. Ezt előnyének és nem hátrányának tekintem. Ma már nem hiszek az objektív igazságokban, de figyelek a szubjektív hangra. Mély életbölcsesség, egy fajta nyugalom árad soraiból. Bonyolult, sokszor kuszált 20. századunkban rendet rak a szerző, mert fejében és szivében is rend honol. Az is érezhető, hogy szívesen ir. Amit Mikes Kelemenről mond, szinte önvallomásnak is tekinthető: "Az irás mint az alkotás boldog élménye adta fényét napjainak" - nem pusztán fojtott érzéseinek, legbennsőbb gondolatainak kibuggyanása, levezető csatornája volt. Az alkotásvágy és a kifejezés kényszere hajtja szerzőnket minden esetben.

Többször azt is érzi az olvasó, hogy most nem csupán egy tárgyról vagy figuráról értekezik, hanem lelkipásztori magasságban és mélységben jár. Rendkívül gazdag anyagot dolgoz fel Veöreös Imre: Mozarttól Mikes Kelemenig, Babitstól Krudy Gyuláig a legkülönbö-

zőbb élet, téma és kérdés kerül elő. A gyűjtemény olyan gazdag, mint maga a szellemi élet és mint a szerző szellemi kincsestára. A szubjektív hanghoz tartozik, hogy látszólag az évfordulók vagy külső események diktálnak, a valóságban a széleshorizontú szerző maga válogat. Közöl ismeretanyagot (megbizhatót!), de nem hallgatja el egyéni véleményét. Kiforrott teológus, határozott álláspontja van, saját koordináta rendszere. Valóságos meglepetésnek tartom Ady-tanulmányát, szélességében és mélységében egyaránt, csak Makkai Ady értékeléséhez hasonlíthatom. Ugyanilyennek ítélem a Lét értelméről szóló dolgozatot, aminek számomra külön érdekessége a két dátum az irás végén: 1970, 1980. Vagyis revideált kiadás. Aki magát is revideálni képes, az számomra érdekes teológus, két klasszikus példát tudok rá: Barthot és Aulént. Mindkettő saját korábbi dogmatikáját is revideálta. Ez a fajta flexibilitás számomra imponáló.

A könyv belső struktúrája a témákból adódik. Ezt nem részletezem, aki kézbeveszi, könnyen eligazodik a gyűjteményben.

Az **Arcképvázlatok** olyan emberekről szólnak, akik a szerző szavával "helyettünk éreznek és gondolkoznak minden korban". Valamiként igy kellene tanulnunk és tanitanunk az egyháztörténetet, hazait és egyetemest egyránt. Az arcképeket is, legyenek bár irodalmiak vagy történelmiek, egy lelkész irta, akinek az irás ledobhatatlan, gyötrelmes kényszer, de aki nem akarja ledobni igazi hivatását, szögre akasztani lutherkabátját, ha éppen nem Bibliát magyaráz, akkor sem.

A **Tükörcseppek** is míves, veretes irások. Csupa ajánlás: olvasóm vedd magad kezedbe a könyvet, nézz meg egy filmet, menj el a tárlatra, gyarapitsd könytáradat. Ez is lelkipásztori szolgálat: kedvcsinálás kulturális értékekhez. Gyöngyszem ebben a szakaszban a Konrad Lorenz könyvének glosszája.

A **Transzcendens fények** fejezet megkisérli az egyházi ünnepeket vezérfonalnak tekinteni és igy beszél hitünk titkairól. A felnőtt kátékra emlékzetető kisérletsorozat ez. Természetes, hogy Veöreös Imre nem végezheti el egyedül ezt a feladatot, de bemutatta, ő hogyan kisérletezett. Itt van némi hiányérzetem is. Szivesen olvastam volna többet mai sorskérdésekről, ethikai normákról, váratlan szituációk lereagálásról.

A **Mély vizeken** cimű főrészben éri el a szerző mondanivalója csúcspontját, vagy ha tetszik igazi mélységét. A kérdésekkel becsületesen szembenéző teológus áll elénk itt. Érzékelni lehet, hogy a szerző milyen empátiával viseltetik azok iránt, akiknek "Isten hiánya" fáj és az üresség, a kiüresedett emberi lét mérhetetlenül nagy gyötrelmet jelent. Van ebben a szakaszban ellenvéleményem is, kritikám is természetesen. Csak jelzem például, hogy az Isten-kérdés Ingmar Bergmann művészetében valóban nagyon mély és szép irás, de a szerző elfogult Bergmann-rajongónak tünik, aki mindent jóra és pozitivan magyaráz. A svéd papiú a skandinávok számára is nagyobb rejtély, mint Veöreös Imre számára. Mondanivalója nem olyan világos, egyértelmű, még saját bevallása szerint sem, mint szerzőnk vallja. Ez az elfogultság (Németh Lászlóval vagy Tatay Sándoral kapcsolatban is elmondhattam volna) nem von le semmit abból, hogy ez a rész, a Mély vizeken, a legolvasmányosabb és valószinűleg a legnagyobb érdeklődésre számot tartó szakasz az egész könyvben.

Apróbb megjegyzéseimet lektori véleményemben már leirtam, nem ide tartoznak. Inkább egy emlékkel zárom, amitől nem tudok szabadulni. Svédországban, Sigtunaban, ebben az Uppsala és Stockholm között fekvő kisvárosban, a svéd egyházi szellemi élet egyik fellegvárában van egy intézet, amelynek nagytermében a főfalon két kép látható egymás mellett: Luther és Goethe portréja, jelezve a reformáció és az európai humanizmus örökségét. A két kép jól megfér egymás mellett · Sigtunaban csakúgy, mint Veöreös Imre hatalmas, nagyivü

gyűjteményében.

Azt kívánom, hogy ez a gyűjtemény ne csupán ismeretekben gazdagítsa lelkészi karunkat, hanem tanítson meg mindent *A Középpont felől* látni.

dr. Hafenscher Károly

. . A DIAKÓNIAI OSZTÁLY KÖZLEMÉNYEI. . .

EVANGÉLIZÁCIÓ GYENESDIÁSON JÚLIUS 14-19 - IG

Kettős feladata van, ennek az évek óta folyó szolgálatunknak: az egyik - alkalmat adni a már szolgálatban álló gyülekezeti és intézeti diakóniai munkásoknak az elcsendesedésre. A másik; fiatalokat hívogatni, akik talán sosem lesznek diakóniai munkások, de mint szülők, vagy mint presbiterek jó, ha egyházunknak ezzel a szolgálatával, ill. a benne dolgozókkal találkoznak. Az természetesen Isten ajándéka, amiért imádkozhatunk is, hogy ezek közül a fiatalok közül néhány, élethivatásszerűen is beálljon a diakóniai szolgálatba.

A Konferencia szolgálatait;

dr.**Frenkl Róbert** ker.felügyelő, **Balicza Iván, Csizmazia Sándor, Ribár Jenő** és **Zászkaliczky Pál** lelkészek végzik.

Érkezés: július 14-én este 6 órára - Befejezés: július 19-én 12 órakor.
- Részvételi díj: 800.-Ft. -

Jelentkezés:
Evangélikus Diakóniai Osztály,1029. Budapest, Báthori L. u. 8.
Gyülekezeti diakóniai munkásképzés

Azokban a Gyülekezetekben, ahol folyik gyülekezeti szeretetszolgálat (beteglátogatás stb.) és a lelkész szükségét érzi annak, hogy "házi tanfolyamon" foglalkozzon ezekkel a "munkásokkal" - a Diakóniai Osztály szívesen segíti (szerény témavázlattal) ezt a munkát. Aki ezt az igényét a fenti címre június 30-ig bejelenti, annak október végéig ezt az anyagot megküldjük.

Húsvét utáni 3. vasárnap - Márk 2,18-22

A mai vasárnapunk jellege és biztatása ez: *Jubilate*. Ágendánk mottója pedig így hangzik: Az élő Krisztus élő gyülekezete ujjongó gyülekezet. Ez az öröm, ez az ujjongás kell, hogy meghatározza igehirdetésünket, egész szolgálatunkat, s a gyülekezet istentiszteleti együttlétét. S innen kiindulva érthetjük jól textusunk üzenetét is.

Exegézist külön ne várjanak tőlem e sorok olvasói. A hozzáférhető anyagok (Dóka kommentár, párhuzamos helyek magyarnyelvű feldolgozásai, s a közkézen forgó más nyelvű exegézisek) elegendő segítséget adnak a szöveg exegetikai feldolgozásához. Inkább az igehirdetés felé vezető közvetlen úton szeretnék segítséget adni szolgatársaimnak.

Csábító lenne a böjtről írni, meditálni, hiszen textusunk fordítók által megadott címe ez: Jézus tanítása a böjtről. Lehetne elemezni a bibliai szakaszok egész sorát e témával kapcsolatban éppenúgy, mint a vallástörténeti háttér ezzel kapcsolatos elemeit. Lehetne arról írni, hogy mennyire idegen a mai embertől a böjt, s hogy már-már a szó is teljesen ismeretlen konfirmandus korú gyermekeink közt. Írhatnék a böjt "újrafelfedezéséről", újraértékeléséről, amely az nyugati keresztyénségben közismert, s amelynek gyakorlatában ösztöndíjas időmben magam is részt vehettem - jó evangélikus meggyőződéssel - tanulva, mit jelent a tanítványi életút fegyelmezettsége, lemondani tudása, másokért való áldozata.

Igénk mégsem engedi, hogy a böjt legyen a középpont. Textusunk centrumában más van; ez a szó: ÚJ. Arról olvasunk, s arról kell prédikálnunk, amit Jézus hozott, s amire hív, ez pedig a gyökeresen, alapvetően új.

S ezt az újat nekünk - nem csak az egyházi esztendő állása miatt - húsvét felől kell néznünk.

Kis változással, de sok hasonlósággal rengeteg minden ismétlődött a történelem folyamán. A körforgás, a refrén szerű vissza-visszatérés ismert tény, tapasztalati valóság mindannyiunk számára. De húsvétról igazán el lehet mondani: új, ilyen még nem volt. Egyedi, páratlan esemény. Igazi újdonság. "Korszak-alkotó", soha nem látott újat hozó változás. Húsévt szemüvegével látjuk a húsvét előtti krisztusi eseményeket is újnak, s az új élet kiindulópontja is a feltámadás evangéliuma.

Jézus Krisztussal valóban gyökeresen új "tört be" ebbe a világba. Urunkat sokat tartják a nagy bibliai korok összegzőjének, aki lezárta Isten népének ószövetségi korszakát. Van aki úgy tekint rá, mint orvosra, aki megpróbálta gyógyítani az egyes emberek és a világ általános betegségeit, testi-lelki értelemben. Néhányan úgy tekintenek Rá, mint aki az ősi hagyomány (Mózesi tradíció) továbbvivője, s amit korrigált, az a vadhajtások lemetszése, a tisztogatás munkája volt. Ismét mások tanítónak ismerik, aki talán szokatlan, ismeretlen megfogalmazásban, de mégiscsak az örök "emberit" mondta, s nevelte hallgatóiba.

Mindezek szépnek tűnő, jól hangzó elméletek, csak éppen Urunk életének, igazi szolgálatának lényegét elhallgatják, ködösítik.

Jézus nem a régi világ javított kiadását, hanem egy merőben új világot hozott, mutatott be, s ennek részesévé hívott.

A régi világ jellemzője a törvényeskedés korlátja, a bűn megtorlása, a hatalom szeretete, az önzés alapmagatartása, a szemet szemért elve és gyakorlata. A régi velejárója a szenve-

dés, a kilátástalanság, a bizonytalanság, az elvadult kapcsolatok, a megoldhatatlan helyzetek, s a halál.

S amit Jézus ezzel szemben ajándékként hozott az övéinek: Az Isten kegyelméről, jóindulatáról szóló örömhír, a bűnbocsánat, a szeretet hatalma, az önfeláldozás boldogsága, az ellenség szeretetének ragyogó "fegyvere". S az új velejárója a szenvedés új értelme és elhordozhatósága, a perspektivikus élet, a hit biztonsága, a rendbehozható emberi kapcsolatok, a megoldást nyerő helyzetek, s az élet után halál sorrendjének megfordulása: halál után élet.

A már feltámadott Úr jelenti be a jelenések könyvének tanúsága szerint, hogy Ő mindent újjáteremt. S ez a mi reménységünk, hogy nem csak megismerhetjük az újat, hanem részesei lehetünk, - az Ő újjáteremtő szeretetéből. S itt igen fontos a "teremt" szó. Mert ez is aláhúzza, hogy itt nem javítgatásokról, foltozgatásról, szervizelésről van szó. Ami az ember életében valóság lehet Krisztus munkája nyomán, az igazában gyökeresen új.

Egy írásmagyarázó - nem a körforgás, hanem az újdonság értelmében használja a tavasz képét. Amit tavasszal látunk - az új élet, az új levél, az új hajtás, s később az új gyümölcs. nem lehet a tavalyi levelet visszaragasztani az ágak végére...

S itt érkezünk el igénk zárómondataihoz: Nem lehet keverni a régit és az újat. A kettő nem fér össze, a régi tönkre teszi az újat.

Minden amatőr varrónő tudja, hogy új anyagból nem lehet régi ruhára foltot varrni. A magamfajta - szőlőművelésben dilettáns ember is tudja, hogy az új bor forr, mozog, s a rugalmatlanná vált régi anyagot szétfeszítheti. A krisztusi új nem tűri meg a régit. A Szentírás több helyen beszél arról, hogy az Isten szentsége nem tűri meg a bűn jelenlétét, vagy közelségét. A bűn régisége nem egyeztethető össze a Krisztus által hozott újjal, a szeretet, a bűnbocsánat realitásával. Ha az ember nem akar lemondani a megszokottról, a bűn, s a régi velejáróiról, hanem mindenáron egy fedél alá akarja hozni az újjal, az nem javítani fogja a régit, hanem rontani, sőt tönkre tenni az újat. (Pál is elítéli, s lehetetlennek tartja a "maradjunk a bűnben, hogy növekedjék a kegyelem" - gondolkodásmódot.)

S ha sokak számára a krisztusi új - mint minden új - az ismeretlensége miatt idegennek tűnik, akkor is bátran egnedjük, hogy életünkben munkálkodjon az újjáteremtő Krisztus. Ez az új nem öncélú, ki tudja mit hozó változás, hanem javunkat, életünket segítő, örök életet munkáló változás.

A húsvétkor világunkba "berobbant" új élet - a Krisztusé - mienk is lehet, s ez örömhír. Elmúlt a régi, kezdhetem az újat - hangzik énekeskönyvünk egyik kedvelt korálja. Ezért lehetünk igazán újjongó gyüleleket jubilate vasárnapján.

Ifj. Hafenscher Károly

Húsvét utáni 4. vasárnap - Lukács 19, 37-40.

Exegetikai megjegyzések.

Textusunk Jézus jeruzsálemi bevonulásáról szóló tudósítás egy részlete. Ez a tudósítás mind a négy evangéliomban megtalálható. Erre a tényre külön is érdemes figyelni! Nyilvánvalóan mind a négy evangélista fontos eseménynek látja, ha közben saját szempontjait érvényesíti, emeli is ki benne. Az esemény mindenképpen magában hordozza Jézus Messiásként való üdvözlését és dicsőítését, és azt, hogy ő ezt el is fogadja. Ezen belül kap külön szint a történet az egyes evangéliomokban. Máténál pl. a figyelem arra irányul, hogy a zakariási prófécia teljesedik az alázatos messiási királyról. Jánosnál pl. az egész szenvedéstörténeten átragyogó királyi voltára esik a hangsúly. Az üdvözlő dicséret is ilyen fogalmazást nyer, s a farizeusok szava is erről beszél: Íme, a világ őt követi.

Amit exegetikailag textusunkkal kapcsolatban el kell mondanom, szeretném a 38. versből kiindulva vázolni. A szöveg Jézus üdvözlését tartalmazza. Magyar fordításunkban annak a variációnak pontos visszaadása, mely szerint a szórend "EULOGÉMENOS HO BAZILEÚSZ"... Itt az áldott szó a királyra vonatkozik. Ha viszont a kritikai kiadás szövegét fogadjuk el, akkor az áldott az "ERKHOMENOSZ" szóra vonatkozik, míg a királyra az "EN ONOMATI KÚRIU" kifejezés. Kritikai szövegünk pontos fordítása tehát ez: *"Áldott az Eljövendő, az Úr nevében való király."* A templomba érkező zarándokok üdvözlése nem ismeretlen szokás. A 118. zsoltár 26. versének áldó formulájával köszöntötték őket. A tanítványok, illetőleg a sokaság ajkán ez a szöveg változik meg. (Lukács tanítványokat említ, de ez bővebb kör a 12-nél. Nyilvánvalóan azokra gondol, akik követik őt és hisznek benne.) A változás által az egyszerű áldáskívánásból a Messiást magasztaló dicsőítéssé válik, amely kétszeresen is magában hordja a messiási utalást. Egyrészt az Eljövendő megnevezés utal a váradalmak beteljesedésére, másrészt az Úr nevében való király kifejezés messiási uralkodó voltára. Benne párhuzamos ellentétbe kerül a Messiás egyéb uralkodókkal. Nem véletlen veszik észre ezt a kettős messiási vonatkozást a farizeusok. Kívánságuk, hogy Jézus utasítsa rendre tanítványait, nemcsak a messiási felkeléstől való félelem miatt hangzik el, hanem sokkal inkább azért, mert ők Jézus messiási igényét utasítják el. Az itt felhangzó dicséret számukra megbotránkoztató, istenkáromlás számba menő. Jézus erre adott válasza a kiáltó kövekről sem csak prófécia a lerombolt város és templom köveiről, amelyek hirdetik, hogy a békesség evangéliomát el nem fogadó és a tanítványokat elnémító városnak sorsa azért teljesült be, mert nem ismerte fel a békességre vezető utat, hanem kijelentés is arról, hogy Isten gondoskodik Messiásának tanukról, ha másként nem, úgy, hogy a kövek fognak megszólalni, azaz a lehetetlent teszi lehetségessé. A lukácsi közlés szerint tehát a történetben Jézus Messiás voltára esik erős hangsúly.

A messiási király dicsőítése a többi evangélisták szövegétől eltérően hasonó az angyali dicsérethez, mely Jézus születésekor hangzik fel. A kettő között mégis lényeges különbség van. Míg akkor a földön hirdet békességet a dicséret, most a mennyben. (Értelmezésére lásd dr.Pröhle K. kommentárját: tudatos összehangolás az evangéliom bevezetése és befejezése között - a sátán legyőzetett.)

Hogy textusunkul nem az egész történet van kijelölve, hanem annak csak a Messiás üdvözléséről és dicsőítéséről szóló szakasza, s vele együtt a farizeusok reagálása és Jézus válasza, annak oka, hogy cantate vasárnapján hangzik fel. Érthető, hogy a Messiás Jézus dicsérete az, ami a történetből ezen a napon figyelmünk középpontjába kerül.

A prédikáció felé.

Az első kérdés, ami ezzel az igével kapcsolatban foglalkoztat, hogy vajon mi hol helyezkednénk el, kik közé állanánk? Azok közé, akik örvendezve kiáltják a dicséretet, vagy azok közé, akik nagy óvatosan rendre szeretnék őket utasíttatni? Nem, nem gondolok itt egyszerű zárlatos rövidséggel a farizeizmus vádjára. Csupán arra, hogy ezek az emberek hajlandók voltak egy bizonyos határig elmenni Jézus értékelésében. Mesternek mondják. Úgy tűnik hát, hajlandók elismerni, hogy egy legyen az írástudó bölcsek között. Talán azt is megengednénk, hogy korukban közöttük a legjelentősebb legyen, de ezen a határon túllépni már nem mernek. Nemcsak egyszerűen azért, mert a messiási felkelés kirobbanásától félnek, s kockáztatni nem akarnak, hanem legfőképpen azért, mert nem hiszik, nincsenek meggyőződve arról, ami amazoknak meggyőződéses hite. A hit belső késztetése nélkül lehetetlen a Krisztust dicsőítő magasztalás.

A hit azonban mindig az Ő magasztaló, örvendező dicséretére indít. Azt nem lehet hallgatásra kényszeríteni. Fennhangon szól magyar szövegünk szerint. Az eredeti szöveg szerint: "fóné megalé", ami még többet mond a "fennhangon"-nál is, csak azért nem lehet magyarul pontosan visszadani, mert hozzá nyelvünkben más képzetek tapadnak. Mégcsak biztatás sem kell neki:

Énekeljetek! Önként, belső kényszerből tör elő az emberből. És most hadd térjek vissza első kérdésemhez. Kik közé állanánk? Nem gyanúsak kicsit nekünk az ilyen emberek? Nagy óvatosságunkban nem vagyunk hamar készen az ítélettel: túlzók, pietisták, a rajongás szélén állók, stb.?

Nem lehet megfeledkeznünk arról, hogy Isten mindig gondoskodik tanúkról, akik az ő Fiának dicséretét kiáltják és hirdetik. Némák maradhatnak a hivatalos vallási vezetők, elnémulhatnak a tanítványok, mint ahogy el is némultak, s akkor megszólaltak ellenségei. Prófétált Kajafás, Pilátus feliratában hirdeti messiáskirály voltát, s a centurio istenfiúi és igaz voltát. A kiáltó kövekről szóló jézusi ige azonban ennél mérhetetlenül többet jelent. Még annál is többről van szó, hogy a lerombolt Jeruzsálem és templom szétszórt kövei némaságukban is kiáltó jelek: Istentől elvetetté vált a város, a szenthely, mert lakói, látogatói megvetették azt, aki hozzájuk küldetett. Istennél lehetséges az, ami számunkra, szemünkben lehetetlen! Ha Krisztus dicsérete emberi ajkakon végleg elnémulna, ha a róla szóló tanúságtétel elhallgatna, Isten akkor is gondoskodik róla, hogy dicsérete, imádata felhangozzék. Ha az élők némák maradnak, úgy az élettelen kövek szólalnak meg.

Ez a dicséret, örvendező imádat akkor hangzik fel, mikor Jézus a kereszt útján elindul. Ebben a tényben lehetetlen észre nem venni az összecsengést Jelenések 5, 11-14. között. A Jézusban hívők magasztalása így olvad egybe mennyei seregek imádatával, mert vállalta a megöletett Bárány szolgálatát, helyettes elégtételül adta önmagát. Ez által szerzett békességet a mennyben. Jézus áll már az Isten előtt, s ő nem ítéletért, hanem kegyelemért kiált. Nem árthat már többet a vádoló, a sátán, nincsen hatalma többé. Így az Úr nevében való király ő. Hatalma önfeláldozó szeretetében valósul meg. Erejét nem háborúk, vérontás sokaságában mutatja meg, hanem abban,hogy békességet szerzett halála által. Mert tetszett Istennek,

önmagukon túlmutató jelek, amelyek arról tanúskodnak, hogy itt a Messiás. Mások számára talán csak egyszerű jótettek, melyekben az ő emberi nagyságát és jóságát dicsérhették és csodálhatták: ilyen hatalma van az embernek! Ismét mások számára botránykővé lettek, s démonikus, sátáni erők következményének tartották őket. A tanítvány számára a csodák önmagukon túlmutató jelek, amelyek azt hirdetik: Ő az Eljövendő. (Lukács 7, 18-23.) Megváltó voltának felismerése ezért nem annak kérdése, hogy valaki szemtanúként átélte-e azokat, hanem a hité. Csodái is hitre hívó és hitet váró események: Higgyetek, s ha hisztek, megnyílik ajkatok az ő dicséretére!

Cantate vasárnapjának introitusa az Úrnak szóló új énekre hív. Ez azt is jelenti: Higgyetek, mert hit nélkül lehetetlen örvendező dicsérettel magasztalni Őt. Tudom, szükséges gyülekezeteinknek tanítást adni az egyházi énekről, szólni a még mindig kissé új énekeskönyünkről, stb. Igénk alapján a prédikációban mégsem ilyenekről szólnék, hanem határozottan arról, hogy csak a Krisztusban való igazi hit nyitja meg ajkunk az Atyát és az őt dicsőítő, magasztaló énekre.

Bánfi Béla

Húsvét utáni 5. vasárnap - Rogate Lk 11, 5-8.

A kitartó imádság ereje - Egzegézis

A példázat Lukács külön anyaga, melynek párja 18, 1-8-ban található (szintén külön anyag). A két igeszakasz témájában, tartalmában és tanítása céljában is összecseng. A textus előzménye: a tanítványok kérik Jézust, hogy tanítsa őket imádkozni. Elhangzik a Miatyánk Lukács-féle szövege, majd ez az ige az imádság meghallgatásáról.

A példázat lényege a 8. versben található: ANAIDEIA. A görög szó jelentése annyira sokrétű, hogy minden egyes fordításban más jelentésárnyalat jelentkezik. Érdemes végiglapozni néhány Bibliát! Latin: Olyan emberre vonatkozó jelző, aki *nem becsületes, nem derék és nem jóravaló.* Luther-féle német: *szemtelen nyaggatás.* Angol (NIV): *állhatatos, kitartó,* (NEB): Olyan ember jelzője, aki *nem szégyell tovább kérni.* Spanyol: *alkalmatlankodás.* Orosz: *Vissza nem vonulás, meg nem hátrálás.* Sylvester-féle magyar (1541): *Kérésében való nagy untatás.* A görög szó eredeti jelentése pedig: *szégyentelenség, szemtelenség, vakmerőség vagy erőszakosság.* A kifejezés pontos értelmének meghatározása nagyon nehéz, mivel hapax legomenon. Némely fordításban pozitív, másokban inkább negatív az értelme, mindenesetre kilóg a Biblia megszokott nyelvezetéből.

További nyelvi érdekességek közé tartozik a futurum használata. Jelen esetben feltételes módként értelmezhető, bár előfordulnak conjunctivus igealakok is a szövegben.

5.v. FILOS: barát, de lehet bajtárs is (vagyis: a kölcsönkérés "történhetett volna fordítva is!"). Mezonükton: a német Mitternacht, az angol midnight megfelelője, ami jól kifejezi, hogy a történet az éjszaka kellős közepén zajlik. KHRAÓ: kölcsön adni (8. versben már didómi szerepel:"megadja neki!").TREISZ ARTOI: egy személy fejadgja egy étkezéskor.

6.v. EX HODÚ: más kéziratok szerint ap'agrú: vidékről. PARATITHÉMI: valaki elé odatenni, felkínálni az ételt (a vendégszeretet jele).

Meghallgattatás reményében

Ha valaki el akar érni egy célt, mindent megtesz, hogy sikerüljön. Akinek valamilyen célja van, megtalálja hozzá az eszközt is. A kérésével barátjához forduló tudja, hogy ha állhatatosan kopogtat, eléri célját. Tudja, hogy alkalmatlankodása miatt megadják neki, amire szüksége van. Érzi azt is, hogy fontos küldetésben jár, hisz barátjáról van szó, aki fáradt, éhes. Nem magának kér, hanem egy rászorulónak. Tudja, hogy nem mehet haza üres kézzel. A feladat felbátorítja.

A minore ad majus: Jézus példázatai két csoportba oszthatók. Hasonlatok és ellentétek. E sematikus szétválasztás hívja fel arra a figyelmet, hogy Jézus a példázattal nem azt akarja kifejezni, hogy Isten ilyen nehezen és vonakodva hallgatja meg kérésünket, hanem éppen ellenkezőleg! Az ember vonakodik · Isten szívesen ad!

A két kopogtató

Alapigénket két különböző oldalról lehet megközelíteni. A vendéglátó kéregető kopogtatására mindenki felfigyel, ez áll a középpontban, de azt sem szabad elfelejteni, hogy maga a vendég is kopogtat. Ő a fáradt, aki egy hosszú út után megkeresi barátját, hogy megpihenjen, erőt merítsen, felüdüljön. Keresi az igazi barátot, aki hajlandó érte kockázatot vállalni, vállalni a kényelmetlen helyzetet és az arcátlanság vádját. Ő is fáradt és pihenni vágyik, de barátjáért megtesz mindent.

Az igehirdetés felé

Az alapige éjszakai sötétségben segítséget kereső emberekről szól. A fáradt, tanácstalan ember keresi az igazi barátot. Ma mindenhol keresik az emberek a sötétségből kivezető utat. Kérik az egyház segítségét, ahol csak lehet: kórházakban, börtönökben istentiszteletek tartására kérik a lelkészeket, egyházi iskolákba iratják be a gyerekeket, bibliai témájú előadások egész sora hangzik el különböző helyeken. Keresztyének és nem keresztyének egyaránt keresik a Barátot.

1. *Kínos helyzetben* érzi magát az ember, amikor megtapasztalja valaminek a hiányát, amikor lehetőségeinek korlátaiba ütközik, amikor hiányoznak a feltételek a normális emberi életfolytatáshoz. Különösen akkor válik ez kellemetlenné és elviselhetetlenné, amikor másokon kellene segítenünk, amikor hozzánk fordulnak olyanok, akik tőlünk várják problémáik megoldását. Kínos, hogy nem tudunk mit adni. Rossz körülményeinkre hivatkozunk, elhárítjuk a kéréseket, meghátrálunk a feladatok előtt. S ha keressük is a kivezető utat, mindig csak zárt ajtókba ütközünk, kelletlenül visszautasító emberekkel találkozunk. A kérdés csak az,hogy kihez fordulunk segítségért. Van-e bizalmunk Istenben, aki kéréseink meghallgatását ígérte? Tudunk-e őszintén hozzá folyamodni tanácsért, bölcsességért, erőért?

A mai ember könnyen feladja a harcot. Lemond a megoldás lehetőségéről, elfordul a problémától, sőt maga is áldozatul esik a kétségbeesésnek, lemondásnak. Szenvedélyek rabja lesz, és végső esetben felvetődik benne az öngyilkosság gondolata is.

2. *Nem szabad elcsüggedni!* tanít Jézus. A példázat bemutatja azt az embert, aki nem adja fel a reményt még akkor sem, amikor minden jel arra mutat,hogy hiábavaló minden fáradozása. Hiszen zárva van az ajtó, a házigazda is csak belülről kiált ki, a legkisebb hajlandóságot sem mutatva a segítésre. A barát mégis zörget, mert tudja, állhatatosságáért el fogja érni a célját. Bátorítja,hogy otthon vár rá valaki, aki éhes, akin neki kell segítenie.

Egyszer templomba menet kínaiak kérdezték meg tőlem az utcán, hol találják meg a Kínai Nagykövetséget. Nem tudtam megmondani, de elindultam velük. Semmi támpontunk nem volt, de a kérdezősködések után végül megtaláltuk. Magamtól sosem kerestem volna, de az idegenek kérése és tanácstalansága kötelezett segítésre. Sokszor kerülünk hasonó helyzetbe. Lehetetlennek tűnő feladatok elé állítanak minket barátok, ismerősök és idegenek. Talán nem tudjuk, hogyan lépjünk, de erőt és lelkesedést ad az a tudat, hogy másokon segíthetünk.

3. *Megnyílik az ajtó.* A példázatbeli zörgető meg volt róla győződve, hogy barátja nem hagyja őt cserben. Tudta, hogy előbb-utóbb kinyitja az ajtót. Ilyen tudattal vághatunk neki mi is minden akadálynak, feladatnak. Bizonyosak lehetünk abban,hogy Istennek terve van velünk és javunkat akarja. Bízhatunk hűségében, kérhetjük szüntelenül, hogy segítsen rajtunk. Nála sosincs alkalmatlan időpont. Hatalmas szavára megnyílnak az ajtók, de nem varázsütésre, és nem úgy, ahogy talán mi jónak látnánk. Mienk marad a küzdelmes, kitartó és bizakodó tusakodás. Isten pedig eközben munkálkodik. Talán olyan láthatatlanul, észrevehetetlenül, hogy már kezdünk elcsüggedni, de mégis munkálkodik, és végül meglágyítja a szíveket, megnyitja az ajtókat, megadja a bölcsességet, az erőt és mindent, amit kérünk tőle. Ahogyan az ószövetségi József története is mutatja: minden jel arra mutatott, hogy az Úr elhagyta őt, végül pedig kiderült,hogy éppen a szerencsétlennek látszó fordulatokon át vezette el őt oda, ahol sokak számára áldás lehetett.

Textusunk *Isten iránti teljes bizalomra* buzdít. Aki ráhagyatkozva tud könyörögni és munkálkodni saját életéért, rokonaiért, ismerőseiért, kisebb-nagyobb közösségekért, a gyülekezetért, az előtt megnyílnak az ajtók. Így szól Jézus ígérete az alapigénket követő szakaszban: "Mert mindaz, aki kér, kap, aki keres, talál, és aki zörget, annak megnyíttatik" (Lk 11,10).

Vető István

Mennybemenetel ünnepe - Jn 14,1-12

Exegézis és meditáció

Jézus ránkmaradt igehirdetéseiből textusunkat mint *"első" búcsúbeszédet* szoktuk emlegetni. A beszéd hangulatára feltétlenül rányomják bélyegüket az előzmények. Nevezetesen a 13, 33-ban bejelentett *"távozása"* Jézusnak, valamint Júdás árulásának közölt *ténye*, és Péter tagadásának lélektani *lehetősége*. A beszéd tehát egy konkrét szituációt feltételez. Mégis joggal az a mai olvasó-hallgató benyomása, hogy Jézus velünk beszélget. Minden különösebb applikálás nélkül érthetjük és hirdethetjük: Jézus ezen az igén keresztül nekünk üzen.

A nyugtalanság és *a félelem korjelenség*. Az Anyaszentegyház, Krisztus mai "tanítványi csapata" számára azonban - s ez igénk üzenete! - a félelem primér oka nem a szocio-ökológiai, meg környezetvédelmi problémákban keresendő, hanem abban, ha *Urától elszakadva, magára maradva, árván kell élnie.*

Mindez ott tükröződik abban a dialógusban, ami az első "búcsúbeszéd" speciális verete is. - ahogyan Tamás és Fülöp-kimondja nemcsak a tanítványok, hanem a mi számunkra is az exisztenciálisan izgalmas kérdéseket: *a) "Uram, nem tudjuk hová mégy"* - s ezért nem is merjük a "magunk útját" sem! - és a másik: *b) "mutasd meg nekünk az Atyát, és az elég"*

Abban, ahogyan ez a két tanítvány megszólal, ott tükröződik azonban az is, hogy Jézus *"felnőttként" kezelte tanítványait.* Tanítása nem vallástanítás volt, megfellebbezhetetlen dogmák sulykolása, "holt engedelmességre" nevelés. A kételkedés, az úttalanság kimondása, a "kérdezés szabadsága" teszi nemcsak humánussá Jézus pedagógiáját, hanem ettől hallatlanul "modern" is! · Egy mai ember, főként fiatal ember! Isten-keresése ugyanis csak így képzelhető el. S így · s csakis így lesz Jézus szava · ne "nyugtalankodjék a ti szívetek" · nem vállveregető, nyugtatgató "szentbeszéd", hanem *válasz a mi kérdéseinkre.*

Mennybemenetel ünnepén, de persze nemcsak akkor, ezt a "választ adó" Krisztust kell odakínálni híveinknek, aki a *parúziájában* · lám ma is van és újra meg újra érkezik · önmagát kínálva társul úttalanságunkban, és félelmetes magányunkban. Elmenetele · s ez akkor a keresztre való menetelét jelentette, · nem tőlünk való eltávolodását hirdeti, hanem azt, hogy irgalmas igazságában utat, életet készít nekünk már itt az örökkévalóság számára.

Igehirdetésünk végső kicsengése · Jézus megfogalmazásában talán így hangozhatna: bénult, remegő szívek, hitre melegedjetek! ; Erőtlen, tétlen kezek szeretetre mozduljatok, mert Ő velünk marad! (Ez utóbbi megállapításnál, ill. üzenetnél ugyanis feltétlenül figyelembe kell vennünk és meg kell szólaltatnunk a 12. vers üzenetét, amely valószínűleg utal az első évtizedek keresztyén missziójára, Pál térítő-útjaira, vagyis térben "nagyobb" cselekedetekre.

Mi lesz velünk? - az igehirdetés vázlata

A félelem és a magánytól való irtózat a XX. század végének a lelki-rákbetegsége. Titokzatos módon terjed, s védekezni alig-alig lehet ellene. Csak olyan önpusztító jelekből figyelhetünk fel rá, mint elszaporodó önzés, az egészségügyi és szociális gondoskodás "emberhiány" miatti elégtelensége, az alkoholizmus és kábítószerélvezés feltartóztathatatlan áradata, s talán nem leszünk szemforgató álszentek, ha ide soroljuk az erotika · családon, gyermekeken keresztülgázoló · mai istenítését is. Ez nem a lélek szabadságának, hanem kínos szorongásának, félelmének a jele.

Jézus úgy gyógyít minket, hogy igéjével biztat: mondjuk el, "beszéljük ki" előtte ezeket a félelmeinket, aggodalmainkat. Egyáltalán nevelődjünk rá arra, hogy a gyülekezet, s benne az istentisztelet arra való, hogy ott mindig őszintén beszéljünk a dolgainkról. Tamás és Fülöp kérdésben megfogalmazott vallomása gyónás. Gyónásra biztatlak benneteket én is Testvéreim ezen az istentiszteleten. Megszoktuk, hogy a gyülekezetben mindig a "közös dolgainkat" · egyházunk, gyülekezetünk feladait beszéljük meg, · ha szóhoz jutunk. Ezeket nem elhagyva, először azonban mégis magunkról kellene beszélgetnünk, saját sebünket kellene bekötöztetnünk! Ha enélkül kezdünk el élni "egyházi életet", könnyen megkapjuk, de magunk kínosan rádöbbenhetünk erre: "Orvos gyógyítsd meg először magadat!" · Jézus az akkori, de ránk, mai tanítványaira is szeretete evangéliumának "nagy ügyét" akarja bízni. El tudjuk hordozni mi ezt a megbízatást? Hiszen a magunk terhétől is roskadozunk! Gyónjuk meg, hogy céltalan embereknek nem tudunk célt mutatni, ha magunk sem ismerjük az élet értelmét! Gyónjuk meg, hogy amikor összekuszálódtak előttünk az erkölcsi normák, magunk sem tudjuk vezetni gyermekeinket, vagy fiatalabb munkatársainkat egy igazi, jó úton. De gyónjuk meg azt is,s talán ezzel kellet volna kezdenünk, hogy vallásosan is Atya nélkül éltünk! Nem vettük komolyan az Istent. És ezen elsősorban nem a szigora, parancsa, ítélete semmibevevését értjük, hanem bűnbocsátó igazsága, szeretete megvetését! Nem a papi hatásvadászat mondatja velem: Testvérem! Szabad az Úr Jézus előtt könnyezve kiáltani: "Uram nem

tudom az utat, mutasd meg! · hogy másoknak is megmutathassam. Mutasd meg Uram az Atyát, hogy Isten szeretetéről mások előtt hitelesen tanúskodhassam."

Isten ígéretei adják meg a választ Jézus szavában minden félelmünkre és kétségünkre: "Ne nyugtalankodjék a ti szívetek, higgyetek Istenben és higgyetek énbennem." Mi a bizalomkeltő és ezért gyógyító, talpraállító Jézus ígéretében?

a) Amikor "elmegy" a keresztre, ahol halálban és Isten ítélete alatt a legmesszebb van tőlünk, *ott van hozzánk a legközelebbi!* Hiszen halálával, s az érte kínált bűnbocsánattal készít nekünk "otthont", értelmes, célratalált helyet a földön, ami örökéletünk kezdete is, mert az örökkévaló Úrhoz van kötve a benne bízó hit által. Igen, Ő nagyon messze ment el értünk, hogy nagyon közel lehessen hozzánk!

b) Amikor Jézus a golgothai keresztig menve végigjárt egy utat, akkor ezt nemcsak értünk tette, hanem *nekünk is mutatta:* ez az út segít oszlatni a szorongó félelmet, magány gyötrelmét, elindulni, *hordozni a másik terhét, még a bűnét is!* Napjainkban egyházunkban is elérkezett az igazságszolgáltatás időszaka. Amikor ezért hálát adunk Istennek, nem szabad megszűnnünk azért is könyörögni, hogy egyházunkban a nagyobb érték a megbocsátás legyen, és a másik embert *mindenestől elhordozó testvér-szeretet.* · *Jézus az Anya-szentegyházban!*

c) *"ez elég nekünk!"* · Látni és láttatni az Istent, mint szerető Atyát, · ez a tanítvány, ez a mi feladatunk ebben a világban. Mert a magunkat féltő, szorongó aggódásnak csak egy igazi gyógyszere van: hálaadással, örömmel sugározni tovább Isten szeretetének "nap-ragyogását". Gyertya lenni, ami örül, hogy fényt adhat, só lenni, ami boldog, hogy ízt adhat, kéz lenni, amelyik akkor van szépen a helyén, ha vizet kínálhat a szomjazónak!

Ha Jézusra nézünk, egyre kevesebbszer kérdezzük: mi lesz velünk? · s egyre többször imádkozzuk: "Uram, mi lesz velük?"

Csizmazia Sándor

Pünkösd - Apostolok cselekedetei 5,27-32.

Láttuk és hallottuk - elmondjuk

A FŐPAP PEDIG ELKEZDTE KIHALLGATÁSUKAT · Mit lehet elérni kihallgatással ott, ahol a meghallgatás is kevésnek bizonyul? Szergiusz Paulusz helytartó hallani akarta az igét (13,7) és a csodálkozásig jut el. A minden újságra kíváncsi athéniek szintén meghallgatták Pál igehirdetését (17,20) és a "majd meghallgatunk erről máskor is " készségig jutnak el. És Féix helytartó is meghallgatta foglya bizonyságtételét (24,24), de csak a rémületig jut el. Jézus ügye nem olyan, amelyet minden további nélkül megismerni és befogadni lehet. Egyrészt Jézus megismerése és befogadása elválaszthatatlan egymástól, mert Jézust szeretni csak úgy lehet, ha befogadjuk Őt, ugyanakkor Jézust befogadni csak úgy lehet, ha szeretjük Őt. Másrészt mindkettő az Isten szívünkbe áradó szeretete, azaz Szentlelke munkájának az eredménye. Egyedül a Szentlélek ismerheti és szerettetheti meg velünk Jézust. (János 16,14) A világ - s ez adott esetben főpapokat és vallásos beállítottságú embereket is jelenthet - egyikre sem képes: sem Jézust megismerni, sem Jézust megszeretni nem tudja. (Természetesen meg-

ismertetni és megszerettetni sem!) Ez csupán azt jelenti, hogy a világ, mint világ sohasem juthat hitre! Ezt az ajándékot a gyülekezetben, a Jézust ismerők és szeretők közösségében lehet megkapni, ott az asztal körül, ahol ezen a jeles napon így is énekelnek: "Te kedves, tiszta fénysugár, ragyogj be, szívem téged vár, hogy Benned örvendezzen! Add nékem áldott Lelkedet, szent testedet és véredet, hogy te lakozzál bennem!" (Evangélikus Énekeskönyv: 361,3) · Kihallgatással? "Nem hatalommal, hanem az én lelkemmel!" (Zakariás 4,6)

Megtiltottuk nektek, hogy tanítsatok · Mit lehet elérni elhallgatással és elhallgattatással ott, ahol a név törlése és a "fára feszítés" is kevésnek bizonyult? Nikodémus a "Titeket is megtévesztett? kérdésre azt tanácsolja, hogy ne ítéljenek el egy embert addig, amíg ki nem hallgatják és meg nem tudják, hogy mit tett. (János 7,50) Kajafás a "Mit tegyünk?" kérdésre azt tanácsolja, hogy jobb, ha egy ember hal meg a népért és nem az egész nép pusztul el. (János 11,50) Gamáliel a "Vajon mi lehet ez? " kérdésre türelmet tanácsol. Tisztában van vele, hogy az emberi dolgok maguktól véget érnek, ugyanakkor az Istentől való dolgokkal semmit sem lehet tenni. (V.ö. A sír őriztetése Máté 27,65) Jézus ügye feltartóztathatatlanul halad előre a maga sajátos útján, belső erőktől vezéreltetve és mozgattatva. Ezt az ember sem megakadályozni, sem működtetni nem tudja. Csak engedni! Egy bizonyos értelemben az itt szemben állók azonos felismerésre jutnak el és ugyanazt cselekszik: a vádlottak belülről, a bírák kívülről engedelmeskednek Jézusnak. Az előbbiek boldog meggyőződésből, az utóbbiak keserű muszájból! Elhallgatással és elhallgattatással? "Nem erőszakkal, hanem az én Lelkemmel!"

Istennek kell inkább engedelmeskednünk · Az a Péter mondja ezt, aki maga is megjárta az engedetlenség szégyenletes útját. Az apostolok nemcsak a főpappal és a nagytanáccsal, hanem korábbi önmagukkal is szemben állnak. "Mert valamikor mi is esztelenek, engedetlenek, tévelygők voltunk, különféle kívánságok és élvezetek rabjai, gonoszságban és irigységben élők, egymástól gyűlöltek és egymást gyűlölők." (Titusz 3,3) A pünkösdi beszédeik ezért nem bántóak, nem mások bűnében vájkálóak, nem ellenségeskedőek, sokkal inkább bűnbánóak, megtérésre hívóak és megbocsátóak. Az Isten iránti engedelmességgel együtt az apostolok a felsőbbség iránti engedelmességet is tanítják. (V.ö. Titusz 3,1 kk) Nem arról van tehát szó, hogy csak Istennek kell engedelmeskednünk. A Szentlélek mindkét irányban engedelmességre int. Ha azonban az egyik engedelmesség valamilyen módon akadályozza a másikat, akkor az akadályozóval szemben is érvényesülnie kell az engedelmességnek. Ez természetesen mindkét irányban is lehetséges. Ha valaki rajongóan az Isten iránti engedelmességgel akadályozza a felsőbbség iránti engedelmességet, akkor a felsőbbségnek kell inkább engedni, mint az ilyen szélsőséges megnyilvánulásnak. De ugyanígy, ha valaki · visszaélve a hatalommal · a felsőbbség iránti engedelmességgel akadályozza az Isten iránti engedelmességet, akkor Istennek kell inkább engedelmeskedni, mint elbizakodott emberek túlkapásainak. Ahogyan ezt Péter és János tette: "Igaz dolog-e az Isten szemében, hogy inkább rátok hallgassunk, mint Istenre: ítéljétek meg magatok; mert nem tehetjük, hogy ne mondjuk el azt, amit láttunk és hallottunk."(4,19-20)

ISTEN FELTÁMASZTOTTA JÉZUST, HOGY MEGTÉRÉST ÉS BŰNBOCSÁNATOT ADJON · Pünkösdkor különösen erős a kísértés arra, hogy az ember kerül előtérbe, ezért nagy hangsúlyt kell kapnia annak, hogy Isten cselekszik. Nem embert és nem emberit hirdetünk! Jézus nem a tanítványok hitében támadt fel és nem ott él tovább! A Szentlélek nem a világtörténelemben megnyilvánuló keresztyén lelkület! Isten támasztotta fel Jézust húsvétkor és Isten árasztotta ki ránk szeretetét pünkösdkor. S tette mindezt azért, hogy megtérésre jussunk és bűnbocsánatot nyerjünk. "A bűnbocsánat éltet, a gyűlölet öl. Itt van kereszt·

tyénséged kezdete, lényege, befejezése, mindene. A megbocsátás hiánya a világot taszította nyomorba. Kérésem hozzád: Fogadd el Istentől egész életedre a bocsánatot. Megkaphatod. Adja. Fojtogató gyülölet helyett pedig éltess! · Megbocsátással!" (Ordass Lajos: Igehirdetés Máté 18,23-35 alapján. Budapest-Zugló, 1956 október 28.) "Mennyire nem érti ezt a pópap, amikor tiltakozik: reánk akarjátok hárítani annak az embernek a vérét. Soha ki se ejti száján Jézus nevét és szörnyűségnek tűnik még a gondolata is annak, hogy a tisztes szinedrionnak, a sok kegyes öregnek, sőt magának a főpapnak is, meg kellene bánni a bűnét, meg kellene térnie, hogy vehesse bűnei bocsánatát. Halálos gyülölettel utasítják el Jézus szeretetét, az újrakezdés lehetőségét. A ma gyülekezetében is redszerint ismétlődik ez az iszonyat: a megtérés és a bűnbocsánat elutasítása. . . Pedig a megtérés ajándék, amelyet Isten Szentlelke ez év pünkösdjén is felkínál bűneink bocsánatával együtt. . . Drága ajándék ez a most megkonfirmált gyermeknek, az ünnepre készülő néninek, a lelkésznek, felügyelőnek, gondnoknak, esperesnek és püspöknek." (Józsa Márton: Lelkipásztor 1981. 297. oldal.)

TANÚI VAGYUNK EZEKNEK AZ ESEMÉNYEKNEK · A tanú csak akkor tanú, ha beszél. De beszélni sokféleképpen lehet. Ha "szeretni nem puszta szó" és "a szeretet élő való", akkor a pünkösdi tanúskodás nem merülhet ki csak szavakban. Amit láttunk és hallottunk, azt kell elmondanunk, tehát beszélnünk is kell, de félő, hogy ismételten "agyonprédikáljuk" Jézus ügyét. Az igézés még nem tanúskodás és az igazságok kimondása még nem pünkösdi prédikáció. Kezdetben az első tanúk nemcsak Jézusról és Jézus életének sorsdöntő eseményeiről tettek bizonyságot, igazságot szólva, hanem a kapott szeretettel gyógyítottak és sok csodát tettek, szeretetet gyakorolva. Ez utóbbi nélkül a legszebb, legigazibb, teológiailag hibátlan megnyilatkozás is "zengő érc" és "pengő cimbalom". Ilyen értelemben kell tanulnunk és tanítanunk a "nyelveken szólást"! S biztosak lehetünk abban, hogy ezt mindenki meg fogja érteni. Szeretet nélkül nem lehet élni. A szeretet az élet. Bebizonyították, hogy a szeretet gyógyító erejű. Isten szeretetének vagyunk a tanúi. Erről kell prédikálnunk szóval és cselekedettel. Sohasem szabad azonban elfelejtenünk, hogy a szeretet Ő maga. Ő valósítja meg azt közöttünk, bennünk és általunk!

TANÚJA A SZENTLÉLEK IS · Akit Vigasztalónak, Pártfogónak, Tanítónak, Úrnak és Megelevenítőnek valiunk, azt ez az ige Tanúnak mondja. A Szentlélek először azzal tanúskodik Jézusról, hogy Őt dicsőiti. Egyedül Jézust! Nem kever bele senkit és semmit! Kizárólag a tiszta forrásból merit. Másodszor azzal tanúskodik, hogy meggyőzi a világot. Kiszámithatatlan helyeken, időpontokban és módokon hitet ébreszt az emberekben, engedetlenségből engedelmességre vezetve őket. (V.ö. Az apostolok megtérése) Harmadszor úgy is tanúskodik, hogy jelen van. "Pünkösd a Szentlélek kitöltetésének a napja. Ami azóta új, az az egyház. Nem véletlen, hogy a harmadik hitágazatban a Szentlélekről szóló tanúságtételt ez a mondat követi: egy keresztyén anyaszentegyházat . . . Ez nemcsak több, de más is, mint Isten ószövetségi népe. Hiszen Istennek akkor is volt népe, gyülekezete, de egyháza · amelynek fejedelme és üdvözítője a fára függesztett, feltámadott és felemelt Krisztus · azóta van. Ennek mi is tagjai, tanúi vagyunk." (Weltler Ödön: Levél Acta 5,27-32-ről.)

A fültanú is tanú! Zúgását hallod · mondja a Szentlélekről Jézus. Jelenlétének bizonyítéka, hogy abból a hallásból hit születik. Akik korábban még a szemüknek sem tudtak hinni, azok most nem látva is hisznek és boldogok. Ezért Jézust hirdetni kell és Jézust kell hirdetni!

"Pünkösdi ének,
Éltess Szentlélek!
Szent Igédet tisztán szóljuk,
Hirdessük és bátran valljuk!"
(Szokolay Sándor:Pünkösdi ének,II.tétel)

Weltler Sándor

Húsvét utáni 6. vasárnap - Máté 9,35-38

Exegézis, megjegyzések

35. vers: Minden kommentár megjegyzi, hogy szinte szószerinti párhuzamosa ennek a mondatnak a 4. fejezet 23. verse. Jézus munkásságának rövid összefoglalása eszerint: 1. Bejárta a városokat 2. Tanított 3. Hirdette a mennyek országának evangéliumát 4. Gyógyított. Vagyis a beszélő és cselekvő Jézus munkája szavakban és tettekben, a lélek és a test gondozásában egyaránt megnyilvánult.

36. vers: Jézus a sokaságban többet lát mint egy rendezetlen tömeget. Meglátja az okot · pásztor nélküliek · és az okozatot: elgyötörtetek (elbágyadtak, mint akiknek a bőrét is lenyúzták) és elesettek (mint akiket hasznavehetetlenségük miatt eldobtak, lesöpörtek a földre.) A juhok a választott nép állandó jelképe (7,15) A pásztor pedig az Isten által kijelölt királyokat és papokat jelenti (vö: Zak. 11,16) Jézus nemcsak meglátja a bajt, megsajnálja, megkönyörül, megesik a szíve a bajban levőkön és tanítványait is felszólítja cselekvésre:

38. vers: "Kérjétek az aratás Urát, hogy küldjön munkásokat" A cselekvés előtt imádságra szólít fel, ahogy ezt Ő maga is tenni szokta (14,23), s hogy ki az aratás Ura, Máté hamar világossá teszi (10,1.5. 16; 28,18-20) · akié minden hatalom mennyen és földön, aki ítélni fog a városok felett (11,20-24) sőt, minden ember felett is (13,41). Az aratás maga sem jelent mást mint, hogy eljött az ítélet ideje (3,2 7-12; 4,17). Az arató, munkások is tulajdonképpen Isten követei (angyalai vö: 13,39).

37. vers: Éppen a sokaság elesettsége mutatja, hogy eljött az aratás ideje (sok a számonkérni való). Az aratás azonban Isten sajátos feladata, mi csak észlelhetjük a tennivalókat és kérlelhetjük Istent cselekvésre. Angyalokat · még ha azok emberek is, s itt inkább erről van szó (vö. még: 22,30; Zsid. 13,2) · mi nem helyettesíthetünk, ha csak nem maga Isten küld, különben mindent elronthatnánk. Isten aratásában önjelölt munkásoknak nincs helye, de aki meghallja hívását, annak haladéktalanul hozzá kell látnia küldetéséhez. (13,28-29).

Horatius mondta: "Gyűlölöm a népet mert közönséges, és távol tartom magam tőle. . ." A farizeusok Jn 7,49 szerint így vélekedtek: "A nép, amely nem ismeri a törvényt, átkozott!". Jézus megszánta őket. . .

Igehirdetés előtti gondolatok az igéről

Jézus városról városra, faluról falura járt. Gyalog ment. Nem volt még tömegközlekedés. Még egy szamara sem volt. Ment házról házra, kis halász falukba, idegen megszállás alatt levő városba, testvérei és ellenségei közé. Azokhoz akik szerették őt és azokhoz is akik meg akarták kövezni. A hivatalt képviselő vámosokhoz, katonákhoz és a kiközösített poklosokhoz, bűnözőkhöz. Pásztorolta a pásztor nélkül maradt népét.

Jézus tanított a hegytetőn, az úton menve, szűk körben és a zsinagógákban, tengerparton és vendégségben, példázatok és történetek segítségével, kisgyermekeket és írástudókat, halászokat és törvénytudókat, ha kellett késő éjszaka, vagy kora hajnalban, fáradhatatlanul, hűségesen.

Jézus a mennyek országáról beszélt, hogy közel van, hogy létezik, hogy számíthatunk rá, hogy számolnunk kell vele, hogy ez örömet jelent számunkra, hogy Ő nekünk akarja adni, hogy nem elérhetetlen, hogy kézzelfogható közelségbe került hozzánk, csak rajtunk áll, s mienk lehet .

Jézus meglátta a betegeket, a szenvedőket, a magatehetetleneket, a vigasztaló szóra várókat, az erőtleneket, az elesetteket, a feszültségektől oldódni képtelen görcseinket, a húsunkba vágó problémákat, az elveken túli valóságot, a már szinte reményüket vesztetteket, a tanácstalanul utat keresőket, a félrevezetettek, a lesöpörteket, akiket megaláztak, kihasználtak, vágó juhokként, birkaként kezeltek, tőrbe csaltak és kinevettek . . .és gyógyított, bekötözött, megszánt, és nyugalmat adott, és békével töltött el, és felemelt, és magához ölelt, vagy talán csak megérintett, csak megsimogatott, csak helyünkre tett, . . . Pásztorunkká lett.

. . .de a munkás kevés, és az aratnivaló sok!

(Kérjétek!) . . . Kérjük?. . .Eleget kérjük ?

Lelkipásztorok vagyunk.

Valóban lelki pásztorok vagyunk???

Az igehirdetéshez

Mennybemenetel ünnepe után vagyunk, pünkösd előtt. Témánk a földön szolgáló gyülekezet. A de tempore jellege a húsvét utáni utólsó vasárnapnak épp úgy mint kijelölt epistolánk is az "aratásra" irányítja figyelmünket : "Mindennek a vége közel van". Ez adhatja meg prédikációnk jellegzetességét, színét is ezen a vasárnapon. A liturgia bevezető zsoltára is egy Istenhez kiáltás, mintha a pásztor nélkül levő nyáj kiáltaná: "Halld meg Uram hangomat, hozzád kiáltok!" Jelen korunk is sok esetben ezt a pásztor nélküliséget tükrözi. Céltalan vagy éppen öncélú, reményvesztett életek, pénzben, alkoholban, kábítószerben vagy szexben bálványt kereső tömegek. Hamis vezetők gyűrűjében babonaságba, asztrológiába vagy ateizmusba menekülő értelmiségi fiatalok. Nézzünk szét egy kicsit Jézus szemével. Most kivételesen nem a politikai igazságtalanságokat felfedezni, nem a természet pusztulásának katasztrófáján szörnyülködni, nem a pusztító betegségeket, járványokat vagy éhinséget észrevenni, hanem meglátni: a világ valóban megérett a számonkérésre, az aratásra. Hogy állunk az aratókkal?

"Imádkozzál és dolgozzál!" · Isten szántóföldjén. Ez is lehetne második gondolatunk, hiszen Jézus is ezt tette. Sőt a következő fejezet tanúságtétele szerint tanítványaival is ezt végeztette, mikor kettesével kiküldte őket maga előtt. A mi feladatunk is kettős: imádkozni a ránkbizottakért, az elesettekért az újabb munkásokért és Jézus előtt járni. Mert Ő nyomunkban jön. Szinte csak egy lépéshossznyi előnyt adott. Maga figyelmeztet: Mindennek a vége közel van! Keresztelő János szerint pedig: Kezében szórólapát van, és megtisztítja szérűjét: gabonáját csűrébe takarítja, a pelyvát pedig megégeti olthatatlan tűzzel"

A mi dolgunk a "város bejárása". Családlátogatás, betegek, rászorultak felkeresése, magányosok közösségbe hozása. Elmenni a legeldugottabb helyekre is, a kivetettekhez is, a hivatal képviselőihez is, az idősekhez és fiatalokhoz, az állami gondozottakhoz és a sokgyermekesekhez, a munkásokhoz · ha kell a kocsmaajtóig, az értelmiségiekért · ha kell a színházba, a tenisz pályára stb. Nem látjuk hova kellene mennünk, kiket kellene tanítanunk, kiknek kellene beszélnünk a mennyek országáról? Keressük az elesetteket, meggyötörteket, senkinek sem kellőket, útban lévőket, földre söpörteket, kihajítani való embereket . . . ők biztos Jézus pásztorát kereső nyájához tartoznak.

Minél többet imádkozunk, annál tisztábban látjuk, amit Jézus is lát. Sok a munka, nagyon sok a tennivaló. Éjjel-nappal dolgozhatnánk, s nem érnénk a végére. Mit tehetünk? Kérjünk az aratás Urától újabb munkásokat. Biztos ácsorognak még sokan azon a bizonyos piactéren tétlenül, munka nélkül. Jézus munkáját végezni senkit sem küldhetünk, de magához Jézushoz mindenkit nyugodtan hívhatunk. Ő, az aratás Ura majd kiosztja a munkát mindenkinek. Hiszen számonkérni is ő fog, kivétel nélkül mindannyiunkat. . . .

Brebovszky János

Húsvét után 4. vasárnap
ApCsel 5,27-32

A nép azokra a hatalmas tettekre gondol, amelyeket Jézus működése idején látott, ld. ApCsel.10.38. Jézus által maga Isten látogatta meg népét, üdvösséget hozva (7.16)

A tömeg örvendező lelkesedése hódoló kiáltássá sűrűsödik. A templomba vonuló zarándokok felé a papok szentélyéből ezt az áldás kiáltják: "Áldott az Úr nevében érkező!" 118. Zsolt. 26. Ez az áldás lesz itt Jézus iránti hódolat szavává. Király Ő, akinek Isten megbízatást és hatalmat adott, Isten áldása nyugszik rajta, a nép áljda és dicsőíti, elfogadja királyának, üdvözli és a királyi városba, Jeruzsálembe kíséri. (. . .) Az üdvösségtörténet nagy órája felvirradt. A kísérő nép tudatában van, mit rejt ez az óra. (. . .) Az angyalok karácsonyi üzenete csendül fel itt, Lk 2,14. A béke és a dicsőség egyelőre a mennyben van, de ami a mennyben történik, annak a földön is lesz hatása. (. . .)

A hódoló néptömegben farizeusok is vannak. Már előbb óvták Jézust Heródestől (13,31). Most újból óvják. Ami itt lejátszódik, az "magas politika". A "mester" megszólítás nagyon hangsúlyos. Tanítónak, hatalmas tanítónak mondhatja magát; de királynak, Messiásnak? Ajánlják, parancsolja meg, hogy hallgassanak. Hányszor parancsolta ezt maga Jézus követőinek! De most vége a hallgatás idejének. Isten azt akarja, hogy Jézus elfogadja a Messiás-királynak járó hódolatot. (. . .)

Egy szállóige - Habakuk próféta egy helyének visszhangja - erősíti meg Jézust, Hab. 2,11. A lerombolt Jeruzsálem romjainak kiáltása tanúsítja majd, hogy igazságtalanul utasították el messiási igényét. (Alois Stöger)

Húsvét után 5. vasárnap
Lukács 11,5-8

Jézus példázata világosan mutatja, hogy nagyon jól ismeri emberi dolgainkat. Akkor értjük meg igazán, ha figyelünk arra, hogy szavai a tanítványoknak szólnak. Ők kérdezték: Hogyan imádkozzunk? Kérték: Taníts minket imádkozni. Senkinek a világon nem olyan szükséges megtanulni imádkozni és komolyan venni a hívást és parancsot: Rogate! - Imádkozzatok! mint éppen a tanítványoknak. Mert a tanítványnak nagyon különleges küldetése van. Rengeteg imádság hangzik szerte a világon. Mindannyian imádkozunk ügyes-bajos dolgaink megoldásáért és nem nagyon lepődünk meg, ha kéréseink nem teljesülnek. Jól tudjuk, hogy Isten gondolatai nem a mi gondolataink, be kell érnünk ennyivel. Van, aki hit nélkül csak ennyit mond: "Itt már nem lehet mit tenni". A másik kegyesen ezt állaptja meg: "Isten másképpen akarta. Bele kell nyugodni." A tanítvány számára ez sohasem elég. A tanítvány nem érheti be ennyivel, hogy gondolatai nem olyanok, mint Isten gondolatai. A tanítvány olyasvalaki, aki nem a saját ügyével foglalkozik, hanem Isten ügyével. A tanítvány Isten kiválasztottja, elkülönült a világ és az élet többi részétől, hogy ezáltal papi szolgálatot teljesítsen. Az imádkozás főpapi szolgálat.

A tanítvány valakiért imádkozik, és éppen ebben a minőségében jelenik meg Jézus példázatában.

A tanítványság nem más, mint az egész földön szétszórva élő gyülekezet; az imádkozó kezek mégis átkulcsolják az egész világot. A tanítványok: a gyülekezet tagjai, akikhez tanácstalan emberek fordulnak kérdésükkel? "Nem tudtok tanácsot adni? Nincs életújító szavatok a hitetlenné és reménytelenné vált lelkek számára? Nincs semmid a számomra?"

Az egyház és a tanítványi sereg, melyet Krisztus e példázattal megszólít, e kérdésekre csak azt válaszolhatja: "nincs semmim" (. . .) Hatalmas dolog, ha az egyház a lelki szegények egyházává válik, tagjai belátják szegénységüket és ezáltal megszabadulnak a gazdagság minden hamis képzetétől. Isten a gazdag! Az evangélium a végtelen gazdagság és a segítség! De mi? Nekünk nincs sem-

mink. De Isten tud segíteni, és nem mi. És éppen mert felismertük szegénységünket, azért fordulhatunk Őhozzá teljes bizodalommal: "Urunk . . . adj nekünk a kenyeredből". (H. Gollwitzer)

*

Sokak szemében értelmetlennek tűnik a kívánságok és kérések felsorolása Isten előtt. Azt mondják: Isten úgyis jól tudja, mire van szükségünk. (. . .) Milyen könnyen lemondunk az imádságról és milyen hamar elfeledkezünk róla. Ha az imádságos élet elalszik, akkor hamarosan meg is hal. Ezért kivétel nélkül mindnyájunk számára rendkívül fontos, hogy törekvéseinket Istennel és Isten szeme előtt gondoljuk át. Nem kell neki előadásokat tartanunk olyasmikről, amiket ő sokkal jobban tud nálunk. Meg kell azonban tanulnunk Istennel gondolkodni. Meg kell tanulnunk a legkülönfélébb kérdéseink, terveink és elhatározásaink közepette Isten szemébe nézni. Mert aki nem gondolkodik Istennel, az végül beszélni is elfelejt Vele. (W.Trillhaas)

Mennybemenetel ünnepe
János 14,1-12

2b. Így csak Jézus beszélhet. Mások földi vagyont hagynak maguk után. Jézusnak nem volt vagyona, amit örökül hagyhatott volna. Mások írásos végrendeletet hagynak utódaikra. Jézus semmiféle írást nem hagyott hátra. Ő az egyetlen, aki síron túl is önmagát igéri: újra itt lesznek. Elmegyek, hogy örök szállást készítsek nektek s majd ott kell lennetek, ahol én vagyok.

Tudjuk, hogy ezt az örök hazát nem találjuk a térképen. Mégis megvan. (. . .). A Biblia tényként beszél a mennyei városról, az új világról. Jézus pedig gondoskodik az övéi szállásáról ebben az új, eljövendő dicsőségben. Aki hitben hal meg, azt a megdicsőült gyülekezet körében maga Jézus várja odaát. kk(. . .) Várnak bennünket. A kereszt nem ölelte magához örökre a Fiút, a sír nem lett börtöne. Feltámadt. A halál természeti törvénye megtört. Azóta lyuk tátong a mulandóság falán. A Feltámadott új testben, de a régi szerető szívvel várja övéit! (P. Deitenbeck)

*

Az "Atyának háza" ismeretlen kép volt a tanítványok előtt. "Isten házát" ismerték a zsidók, de csak a földön, nem a túlvilágban: ahhoz a házhoz pedig egyáltalán nem volt kötve a szabadság és otthoniasság fogalma. (. . .) Az atyai ház fogalma mindig valami családiasságot, kötetlenséget, kényelmet tételez fel. Ez a sajátsága Isten házának is. Aki benne él, Istennel van együtt, anélkül, hogy tőle félne, nála teljesen otthon érzi magát. Isen házában sok hajlék van, mivel a földről sokakat vár haza, kiktől csak azt kívánja, hogy Őt megismerjék. Benne bízzanak és Hozzá vágyakozzanak. Az Istennel, mint édesatyával közösség eszközlője Jézus Krisztus. Ő az, aki a sír sötétségét megvilágítja. (. . .) Arra a kérdésre, hogy miért kellett Jézusnak ilyen módon előremennie és miféle előkészületeket tehetett a hely megépítésére, kétféleképpen felelhetünk. A tanítványok a későbbi években összehasonlították Krisztusnak az Atya színe elé történt menetelét, a főpapnak a szentek szentjébe való belépésével, ahol közbenjárt a népért Isten előtt. Azonban Krisztus szavaiban nem találunk semmilyen utalást arra, mintha itt említett gondolatának hátterét ez képezte volna. Előtte csakis az Atyának háza, az emberi nem örök hajléka lebegett. (. . .) Krisztusnak előremenetele a jövő életbe vetett reményünk teljesülésének biztosítéka. Elkészít az Ő vendégei számára mindent. Ő ismeri vágyainkat, reményeinket, tudja, hogy minek van ránk nézve maradandó értéke. (. . .) Ami ott vár ránk, az csak lelki boldogság lehet, a földinél sokkal tökéletesebb élet. (. . .) Amit Jézus tanítványainak mondott, az nekünk is szól. Az Ő igéi által keltett remények ma sem hiábavalók, az ígért dicsőség álma teljesül. Ha nem így lenne, megmondotta vol-

na előre. (. . .) Jézust senki nem kényszerítette arra, hogy bennünket áltasson. Ha mégis igért, annak bizonyosan teljesülnie kell. Szavainak hihetünk. Ha volna még az örök boldogság elnyerésének útjában valami akadály, megmondta volna. (. . .) Jézus előre ment, de nem hagyta el sem tanítványait, sem minket. Ott lesz velünk, midőn az Atya háza felé indulunk a sötétséggel árnyékolt földi terekről. (D. M. Dods)

*

Megragadó látni, hogy mennyire szívügye az Úrnak, hogy megkönnyítse tanítványainak a búcsúzást. Így kellene tudni beszélni nekünk is a megrendültekkel. Atyja uralmának teljes nagyságát és dicsőségét eléjük állítva. (. . .) A mennyek országát "az én Atyám házának" mondja. Az Ő Atyjának háza nem korlátozódik erre a földre. Van valamije ott túl, a túlsó oldalon is vannak hajlékok. (. . .) De ha a túloldalon odaát sok lakóhely van is, hogyne lenne és maradna ez a föld is az Ő lakóhelye! Azért jött át Krisztus erre a földre, hogy ezt egyszer s mindenkorra lefoglalja az Atya számára, visszavonhatatlanul az Ő területének és lakásának nyilvánítsa. Bár ajándékoztatnék nekünk is valami abból a gyermeki bizalomból, ami e szavakban rejlik: "az én Atyám házában sok lakóhely van". (. . .) Krisztus egyáltalán nem gondol arra, hogy feladja ezt a földet, habár eljött az óra, hogy az atyai ház túlsó oldalán lévő hajlékaiba vonul. Ha a tanítványok nem is követhetik ezen az úton, melyen elindul, Neki, Krisztusnak mégis bármely időben nyitva áll és járható marad az út, vissza tanítványaihoz, vissza erre a földre. (W. Lüthi)

Pünkösdvasárnap
ApCsel. 5,27-32

A főpap két bűnt vet az apostolok szemére: Mivel a tanács határozatának nem engedelmeskedtek, engedetlenséggel és makacssággal vádolja őket. A másik mondatban rossz lelkiismeretét árulja el, vagy legalábbis azt mutatja, hogy inkább törődik a saját személyes ügyével, mint a közüggyel. Panaszkodik ugyanis, hogy a Krisztus halála miatt a gyülöletet az apostolok a papokra és írástudókra akarják hárítani. Tehát ez az, ami őket izgatja, mivel az istentelen gyilkosság miatt a bosszútól és a büntetéstől félnek. Először a tanítással hozakodott elő, de végül azt lehet látni, hogy nem nagyon törődött a tanítással. (. . .) Mégis a vádak legfőbb része az, hogy a papok parancsának nem engedelmeskednek. A főpapnak nem engedelmeskedni főbenjáró bűn volt, tehát mennyivel nagyobb bün, ha valaki az egész papi renddel nem törődött (. . .) Maga a beszédmód is, amelyet a főpap használ, bizonyságul szolgál arra, hogy milyen gőgös féktelenség van minden merészségre a lélek zsarnokaiban, akik olyan uralmat igényelnek a maguk számára, amely nincs alávetve az Isten beszédének. Paranccsal parancsoltuk meg - mondja a Főpap! Honnan az ilyen határozott szigorúság. . .?

Az apostoli védekezés lényege ez: Istent az emberek elé kell helyezni. Isten azt parancsolja, hogy Krisztusról bizonyságot tegyünk, tehát hiába parancsoltok nekünk hallgatást! (. . .) Isten hatalommal állít fölénk embereket, de úgy, hogy a saját jogát a maga számára érintetlenül fenntartja. Tehát feljebbvalóinkra csak annyiban kell tekintettel lennünk, hogy az Isten hatalma csorbát ne szenvedjen. Ahol a hatalmat törvényesen gyakorolják, ott nincs helye Istent és az embert egymással szembeállítani. Ha a hűséges pásztor az Isten igéje alapján parancsol és tilt, hiába vetik szemére az emberek hogy az Istennek kell engedelmeskedni. Mert Isten azt akarja, hogy emberek útján halljuk Őt. Sőt, az ember nem egyéb, mint Isten eszköze. (. . .) Mihelyt az előljárók elvonnak az Isten iránti engedelmességtől . . . korlátok közé kell őket szorítani, hogy tekintélyével egyedül Isten tűnjék ki. Akkor elenyészik a hivataloknak minden füstje! Mert Isten nem méltatja meg-

tisztelő címekre az olyan embereket, akik az Ő dicsőségét elhomályosítják. (. . .) Nagyon megtisztelő a pásztori hivatal s nagy dolog az egyházi tekintély. De Istennek hatalma és Krisztus tanítása csorbát ne szenvedjen! (Kálvin János)

*

Péter merész válasza a főpap kérdésére az apostolok megbízatásának összefüggésében válik érthetővé. Eszerint ez a mondat: "Istennek kell inkább engedelmeskedni, mint embereknek", korántsem az emberi életvitelre vonatkozó általános alapbölcsesség vagy közhely. Ha ezt a mondatot, ami valójában bevezető mondat, elszakítjuk a következőktől, könnyen válhat önkényesen használható szólammá. Ennek a mondatnak az igazsága az igehirdetés szolgálatában való engedelmesség kifejezése, mely kizárólag a Szentháromság-Isten működését dicséri. Péter válasza a maga frappáns tömörségében egyik legvilágosabb kifejezése annak, hogy az ősgyülekezet hirdette a Szentháromság-Isten üdv-üzenetét. (U. Smidt)"

*

Istennek kell inkább engedelmeskedni, mint embereknek." Ez a híres mondat elvileg mindenkit meggyőz. Természetes, hogy Istennek kell inkább engedelmeskedni - ki tagajda ezt? Nehezebb azonban e mondás gyakorlati alkalmazása. Mert nem azt jelenti, hogy az embereknek egyáltalán ne engedelmeskedjünk. Csak mikor Isten akarata ellentmondásba kerül az ember akaratával, és valaki belekerül az Istennek való engedelmesség vagy az embereknek való engedelmesség szükségszerű és kénytelen keresztttüzébe, akkor kerül homloktérbe az említett hitvallás. De mikor következik be ez a helyzet? És mikor nem? A tudat talán nem tévedhet ebben a tekintetben? Százszázalékosan bízhatunk ítélőképességünkben? Tán még soha nem fordult elő, hogy valaki elhamarkodottan alkalmazta ezt az igét és nem vette észre, hogy a saját önfejűségét összecserélte Istennel? A tévedhetőség állapotából mimódon győzhetünk meg másokat afelől, hogy Istennek vagy az embereknek engedelmeskedjenek-e adott helyzetben? Mindenesetre nem jó, ha nyakló nélkül idézzük ezt az igét. Péter teljesen kiszolgáltatottan és jogfosztottan állt az emberek előtt. Ebben a szorult helyzetében csak egyet tudott biztosan: Isten megbízásából és az Ő erejével cselekszik. Erre az elmúlt napokban elegendő jel utalt. (. . .)

Feltűnő, hogy Péter mégsem említi egyetlen szóval sem ezt a két jelet: sem a csodálatos gyógyulásokat, sem az angyal éjszakai megjelenését és közbelépését. Úgysem hinnének neki. Röviden csak arra utal, ami nagypénteken történt: ők vagyis a bírái, akik előtt most vádlottként áll, ők ölték meg Jézust a kereszten. Most azonban a gyilkosokat mégsem a menthetetlenül reájuk sújtó isteni bosszúval és pusztulással fenyegeti, hanem a Föltámadottról és Felmagasztaltról tesz bizonyságot, aki megtérést és bűnbocsánatot ad Izraelnek. Ez az igehirdetés (az ilyen igehirdetés!) Péter engedelmessége. A Fejedelem és az Üdvözítő kész megbocsátani Nagypéntekért. (W. Lüthi)

Húsvét utáni 6. vasárnap
Máté 9,35-38

Jézus keres minket. Keres az Isten Országáról szóló evangéliummal. Nehezen lehet ránk találni. Fülünk erősen bedugul, rettegünk az evangéliumtól, mely engedelmességet követel. (. . .) Mégis keres minket. Meggyógyított mindenféle betegséget és erőtlenséget. Beszéde tehát nem üres szavakból áll. Beszédét mindig és mindenütt jelei kísérték. Jézus Krisztus miután megkereste és megtalálta az embereket, segített rajtuk! Ahol Ő járt, emberek lábra álltak. (. . .)

Jézus, aki minket keres, abban is különbözik a többi minket keresőtől, hogy Ő nem saját magát szánta meg, hanem minket. Az embert talán semmi sem jellemzi jobban, mint

az, hogy hogy könyörületes önmagával szemben. Mint legdrágább kincsünket, úgy hordozzuk reszkető kezekkel és semmi pénzért nem válnánk meg tőle: a részvétet, ami valójában nem is részvét, hanem önmagunk feletti szánakozás. Ami bennünket ebben a részvétben megerősít, annak örülünk, ami ettől elvon, azt fájlaljuk. Aki velünk e részvétben osztozik, azt jóbarátnak tartjuk, ám ha valaki ellenkezik velünk, arra ridegen és elutasítóan nézünk.

Hogyan segít rajtunk Jézus? Amikor ezt olvassuk: "megszánta őket" akkor ez azt jelenti, hogy mindazt, ami bántotta és gyötörte őket, magára vette. (. . .) Ő a könyörülő, aki szánalmasságunkat, nyomorúságunkat és minden büntetésünket levette rólunk. (. . .) Ezért lehet az Ő tanítása és igehirdetése az Isten Országáról szóló evangélium. (K. Barth. · E. Thurneysen)

*

Csak hallgatni Isten igéjét és Isten igazságát, de hallgatni anélkül, hogy magunk is szólnánk·, csak elfogadni Isten kegyelmét, Isten adományát, de csak elfogadni anélkül, hogy magunk is dolgoznánk; csak élvezni Isten békességét, az Atya szeretét anélkül, hogy magunk is szolgálnánk, ez Jézus gyülekezetében lehetetlen és Isten törvénye ellen való. Ha valaki mégis megpróbálná, annak nem fog sikerülni. (. . .) Minden óra, amelyben összegyülekezünk, nemcsak az ünneplés és befogadás órája, hanem egyúttal a munkára való felkészülés ideje is. Mivel Jézus nevében munkálkodó közösség vagyunk, csak ezért részesülhetünk a közös örökségben, ezért kaphatjuk meg részünket a közös kincsből, amit Isten kegyelme nekünk tartogat. (A. Schlatter)

Pünkösdhétfő
ApCsel. 15,7-12

Miután a pártok kellő terjengőséggel kifejtették mondanivalójukat, Péter Apostol állt fel. Beszéde kész mestermű. Nem Pál apostolra, hanem saját tapasztalatára hivatkozik. Arra, ahogy ő maga nyert bepillantást Isten döntéseibe. Három pontban tárta fel világosan és áttekinthetően a problémát. 1. Ebben az ügyben maga Isten volt a kezdeményező, amikor megparancsolta nekem, hogy a pogány Kornéliuszt megkereszteljem. 2. Az ősi törvény az ember erkölcsi tehetetlensége folytán a maga egészében teljesíthetetlen. 3. Az üdvösség kizárólag a szabadon működő kegyelem műve. Ez a bölcs beszéd Pál és Barnabás számára egyengette az utat, és kedvezően hangolta a szíveket álláspontjuk elfogadására. (. . .) Csak a puszta tényeket kellett beszéltetniök: hogy a Szentlélek nem tett különbséget kegyelmi ajándékainak, a prófétálás és csodatevő erő karizmájának osztogatásában. Azt az ajtót, amelyet Isten maga nyitott ki, az embernek nem szabad becsapnia. (. . .) Az apostolok értetahhoz, hogy a vitát az emberi szűkkeblűség mélyéről magasabb szintre emeljék, ahol a Szentlélek hatékony működése számára nyitva áll az út. Ennek a felsőbb vezetésnek az érzése nagyon erős volt és kifejezésre jutott e megfogalmasában is: "Úgy tetszett a Szentléleknek és nekünk". (. . .) A zsinat egész lefolyása mintapéldája az isteni és emberi tevékenység egymásba fonódásának. (Josef Holzner)